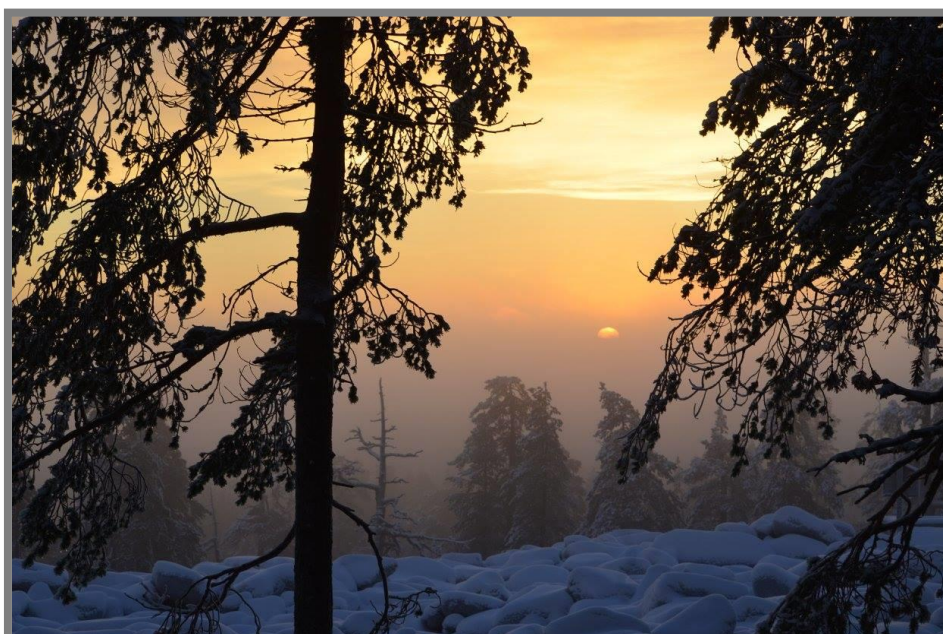

**HYVINVOINTI- JA
TURVALLISUUSSUUNNITELMA
2021 - 2025**

JOHDANTO

MIKÄ ON HYVINVOINTIKERTOMUS?

Hyvinvointikertomus on kuntalaisten hyvinvointia kuvaileva asiakirja. Samalla se on kattava yleiskatsaus kunnan asukkaiden hyvinvoinnista ja se toimii kuntalaisten hyvinvoinnin edistämisen perustana. Kertomuksessa tuodaan esiin kuntalaisten hyvinvointitarpeita sekä arvioidaan toteutunutta toimintaa, hyvinvointipolitiikkaa sekä kunnan resurssien ja tarpeiden välistä suhdetta. Valmistelijat hyödyntävät kertomuksesta saatavaa tietoa esimerkiksi resurssin suunnittelussa. Luottamushenkilöille se on työväline päätöksenteossa, resurssin ja vaikuttavuuden arvioinnissa. Käytännössä hyvinvointikertomus on ymmärrettävään muotoon kirjoitettu tiivis asiakirja, joka valmistellaan kunnan eri hallinnonalojen asiantuntijoiden yhteistyönä.

MIKSI HYVINVOINTIKERTOMUS VALMISTELLAAN?

Tärkeimpänä tavoitteena on edistää kuntalaisten hyvinvointia. Hyvinvoinnin edistäminen tukee ihmisoikeuksien toteutumista ja aktiivista kuntalaisuutta. Useat eri lait velvoittavat kuntaa huolehtimaan asukkaidensa hyvinvoinnista:

- Kuntalaki (410/2015) määrittelee kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtimisen keskeiseksi kunnan perustehtäväksi.
- Terveydenhuoltolaki (1326/2010) määrittelee laajasti kunnan tehtäviä kuntalaisten terveyden edistämiseksi, esimerkiksi kuntia velvoitetaan laatimaan hyvinvointikertomus.
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) mainitsee useita kunnan tehtäviä hyvinvoinnin edistämiseksi rakenteellisen sosiaalityön käsitteen lisäksi.

MITEN HYVINVOINTIKERTOMUS VALMISTELLAAN?

Hyvinvointikertomuksen vastuutaho on kunnan johtoryhmä. Hyvinvointikertomuksen valmistelua on ohjannut hyvinvoinnin kehittämisen työryhmä. Ikäryhmäkohtaisiin arvioihin kuntalaisten hyvinvoinnista on osallistunut kunnan työntekijöistä ja ulkopuolisista henkilöistä muodostetut asiantuntijatyöryhmät. Kuntalaisia on osallistettu kuntalaiskyselyn keinoin. Hyvinvointikertomuksen on koonnut työllisyys- ja hyvinvointikoordinaattori Maarit Honkaniemi. Kannen kuvan Aavasaksalta on kuvannut pakolaisohjaaja Anne Hasa.

Sähköinen hyvinvointikertomus (www.hyvinvointikertomus.fi) on Kuntaliiton ylläpitämä Internet-palvelu, jolla kunnat voivat valmistella sekä kerran valtuustokaudessa laadittavan laajan hyvinvointikertomuksen että vuosittaisen raportin valtuustolle. Tämä asiakirja on kirjoitettu sähköistä hyvinvointikertomusta käyttäen ja sen antamia indikaattoritietoja hyödyntäen.

Hyvinvointikertomus jakautuu kolmeen osioon:

- Osa I Vuoden 2020 hyvinvointiraportti. Osiossa esitellään kuntalaisten viimeisin saatava indikaattoritieto. Hyvinvointitiedot päivittyvät eri tilastorekistereissä sen

mukaan, miten rekistereitä valtakunnallisesti kerätään. Kaikkia indikaattoritietoja ei myöskään kerätä vuosittain.

- Osa II Tulevan valtuustokauden suunnittelu. Osiossa määritellään kuntastrategiasta nousevat painopistealueet ja kehittämiskohteet. Näiden pohjalta laaditaan suunnitelma tulevalle valtuustokaudelle.
- Osa III Valtuustokäsittely: Valtuustokäsittelyn jälkeen osioon kirjataan päivämäärä, jolloin valtuusto on virallisesti hyväksynyt hyvinvointikertomuksen.

Sähköinen hyvinvointikertomus-työkalu sisältää keskitetysti yleisesti saatavilla olevaa hyvinvointiin liittyvää tilastoaineistoa. Tämän hyvinvointikertomuksen pohjana on käytetty edellä mainittuja ja muita tilastoja. Pääsääntöisesti Ylitornion tilannetta on verrattu viiteen verrokkikuntaan (Kemi, Pello, Tervola, Tornio ja Keminmaa). TEA-viisareita tarkasteltaessa vertailu on koko maan tilanteeseen.

Sote-uudistuksen yhteydessä kunnille on suunniteltu otettavan käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin. HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräyty osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös Sote-uudistuksen jälkeen.

Kannustin on suunniteltu otettavan käyttöön vuoden 2023 alusta, jolloin kunnille jaetaan ensimmäisen kerran uudistuksen jälkeinen valtionosuus. HYTE-kerroin lasketaan siihen valittujen kahdenlaisten indikaattorien perusteella: toimintaa kuvaavista prosessi-indikaattoreista ja tuloksia kuvaavista tulosindikaattoreista.

Prosessi-indikaattorit kuvaavat kunnan toimintaa väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja mittaavat laajasti pitkäjänteistä, suunnitelmallista tekemistä.

Tulosindikaattorit mittaavat muutosta väestön terveydessä ja hyvinvoinnissa ja ne kuvaavat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tuloksellisuutta väestötasolla. Tulosindikaattoreista lasketaan kahden viimeisimmän vuoden erotus kuvaamaan tapahtunutta muutosta. Jos jokin indikaattorin arvo on jo tavoitetilanteessa, kunta saa sen osalta maksimipisteet. Jotta kunnan väestörakenne, sairastavuus tai työttömyystilanne ei vaikuttaisi tulokseen, mitataan tulosindikaattoreissa muutosta.

Tässä hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksessa HYTE-kerroin indikaattorit on merkitty erikseen.

TURVALLISUUDEN EDISTÄMINEN ON OSA HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMISTÄ

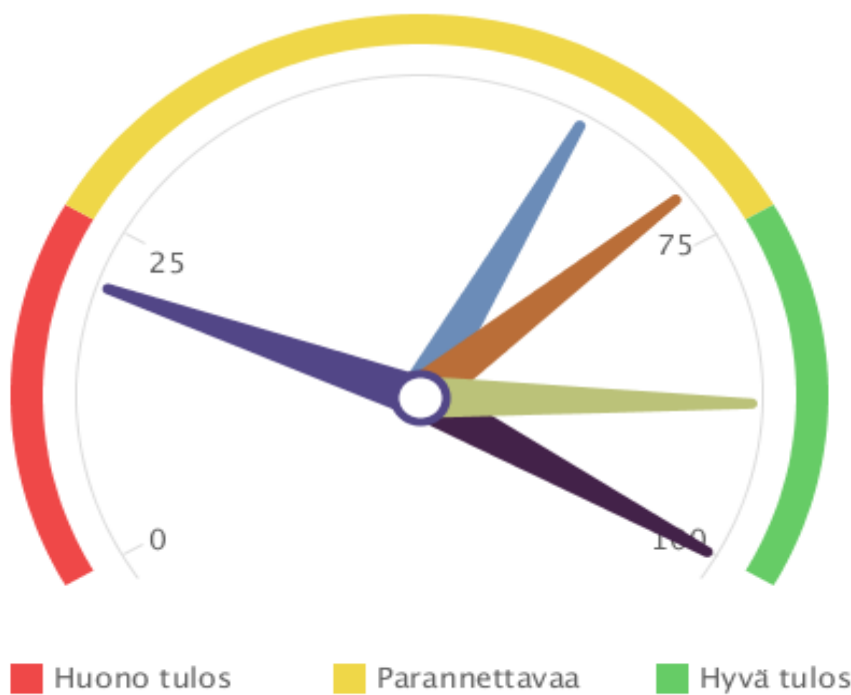
Turvallisuuden edistäminen on laajaa, moniulotteista ja monialaista poikkisektoraalisesti tehtävä työtä. Se on osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä paikallisesti ja alueellisesti. Monialaisesti tehtävässä työssä tulee varmistaa, että turvallisuus on saavutettavissa tasapuolisesti kansalaisten sosioekonomisesta tausta riippumatta. Kun turvallisuus paranee, ihmisen fyysinen, henkinen ja sosiaalinen terveys, hyvinvointi ja elämänlaatu vahvistuvat.

Arjen turvallisuus ulottuu lähes kaikille elämän osa-alueille ja se koetaan eri tavalla eri elämän vaiheissa. Turvallisuudentunteeseen vaikuttavat muun muassa ikä, terveydentila, asuinalue, perhesuhteet, taloudellinen tilanne ja liikkumisen turvallisuus. Kokemukseemme vaikuttaa myös kotia lähellä olevan ympäristön turvallisuus.

OSA I VUODEN 2020 HYVINVOINTIRAPORTTI

INDIKAATTORIEN JA MUUN TIEDON OSOITTAMA HYVINVOINTI

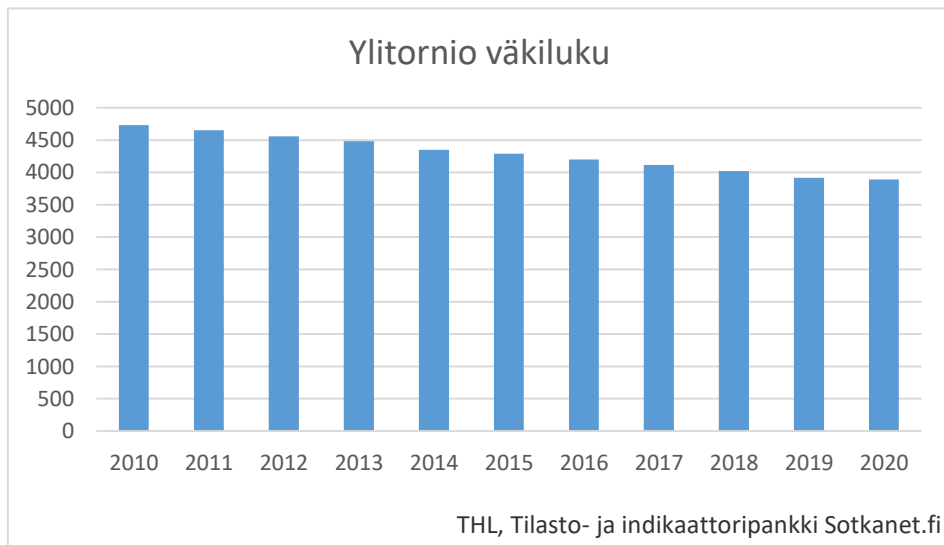
TEA-viisari Kuntajohto 2021 (Hyte-kerroin)

Kuntajohto	
Sitoutuminen	
Johtaminen	
Seuranta ja tarveanalyysi	
Voimavarat	
Osallisuus	

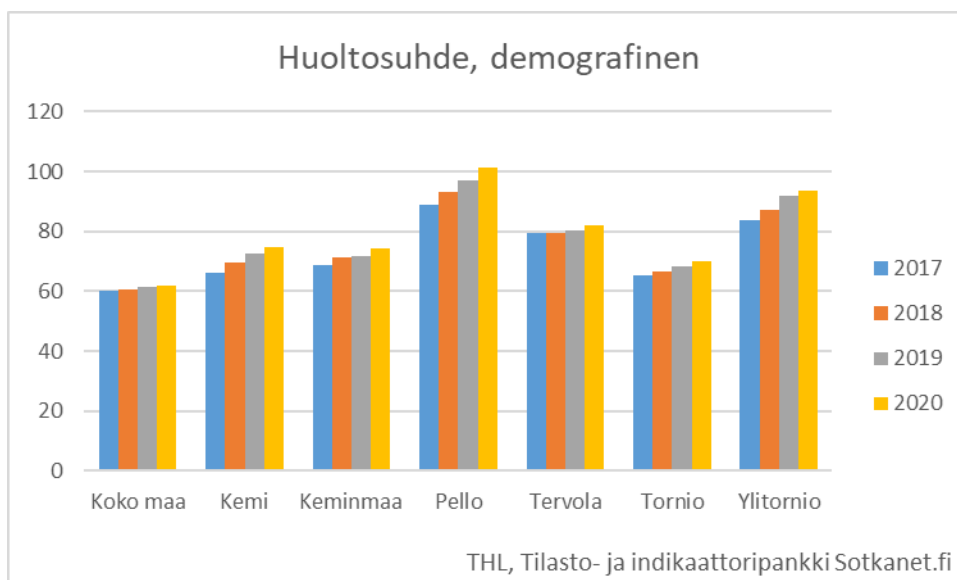
Ylitornio	Koko maa
68	78
62	80
71	76
100	87
88	78
21	71

Väestö ja talous

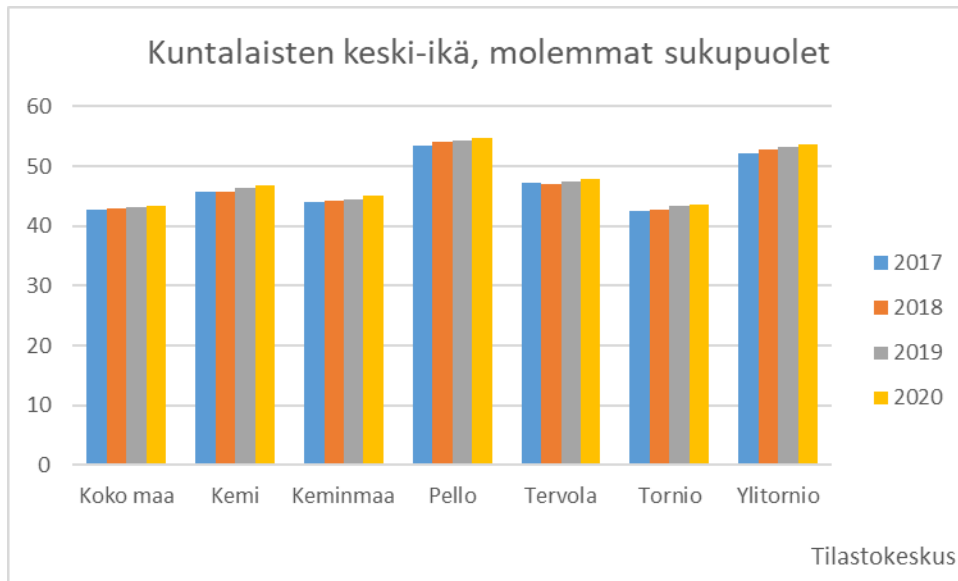
Ylitornion kunnassa asui 31.12.2020 tilastokeskuksen mukaan 3890 asukasta. Väkiluku on ollut viime vuosina laskussa, mikä johtuu muun muassa luonnollisen väestönlisäyksen laskusta ja muuttotappiosta. Väestökehitys oli pitkää aikaa myönteinen verrattuna aikaisempiin vuosiin. Muutosta edelliseen vuoteen oli - 0,7 %. Kuntien välinen nettomuutto on plusmerkkinen, mikä on erittäin positiivinen asia. Alla olevassa diagrammissa havainnollistuu Ylitornion kunnan väkiluvun kehitys vuosina 2010 – 2020.

Tilastokeskuksen laatiman ennusteen mukaan Ylitornion väkiluku on vuonna 2040 enää 3358 henkeä. Tämä ennuste on muuttoliikkeen sisältämä laskelma, jossa on otettu huomioon syntyvyys, kuolleisuus, kuntien välinen muuttoliike ja siirtolaisuuden vaikutus väestökehitykseen.

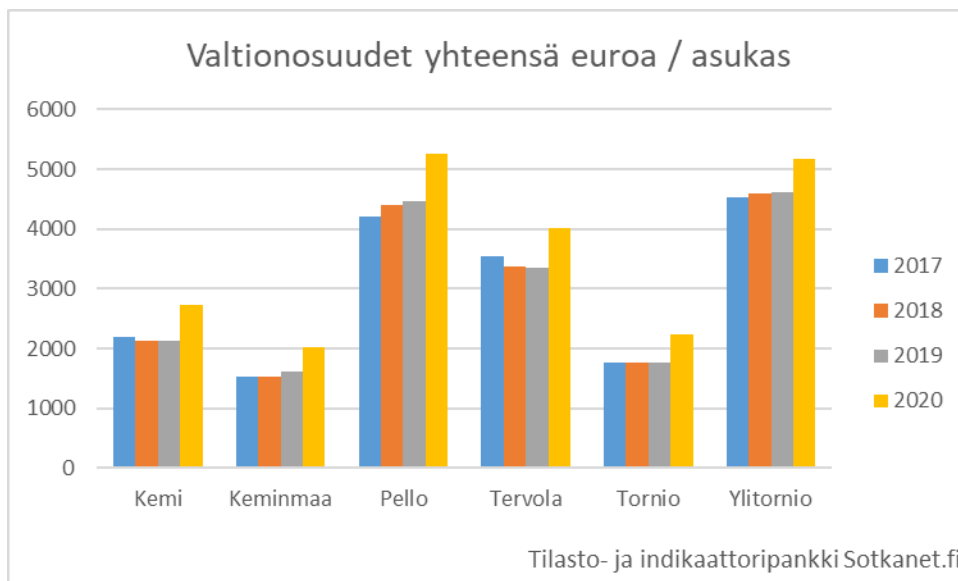

Demografinen (tai väestöllinen) huoltosuhde ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65 vuotta täyttänyttä on sataa 15 - 64-vuotiasta (työikäistä) kohti. Ylitorniolla huoltosuhde on kasvanut negatiivisesti viime vuosina. Vuonna 2017 indikaattorin arvo oli 83,8, mutta tasaisen nousun myötä vuonna 2020 luku oli jo 93,7. On huolestuttavaa, että

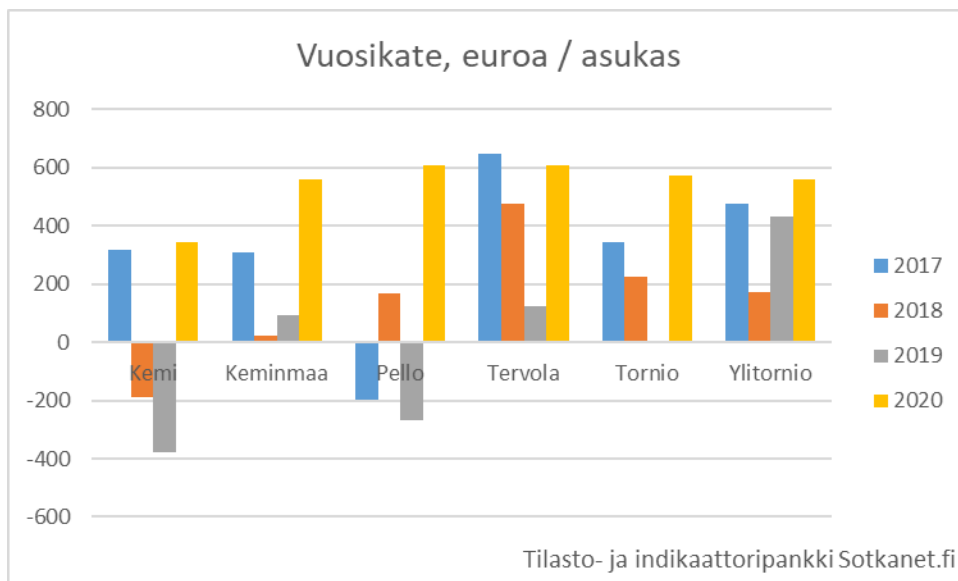
vertailukunnissa ainoastaan Pellossa huoltosuhde on korkeampi (101,1). Väestön ikääntymisen johdosta suuntaus on sama kaikissa verrokkikunnissa.

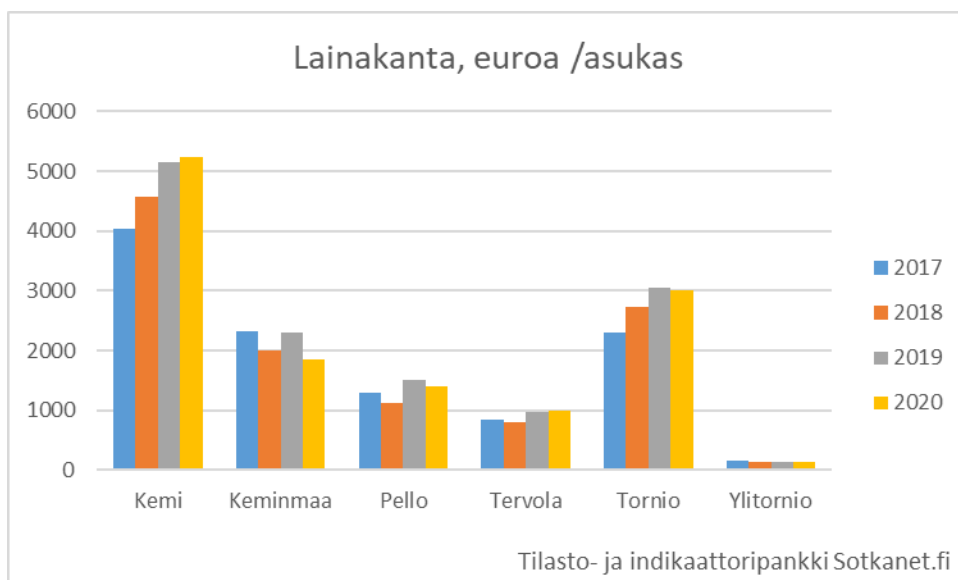
Ylitornion väestö on koko maan keskiarvoa selkeästi ikääntyneempää. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2020 ylitorniolaisten keski-ikä oli 53,6 vuotta. Vertailukunnissa ainoastaan Pellossa keski-ikä oli korkeampi (54,8 vuotta) kuin Ylitorniolla.

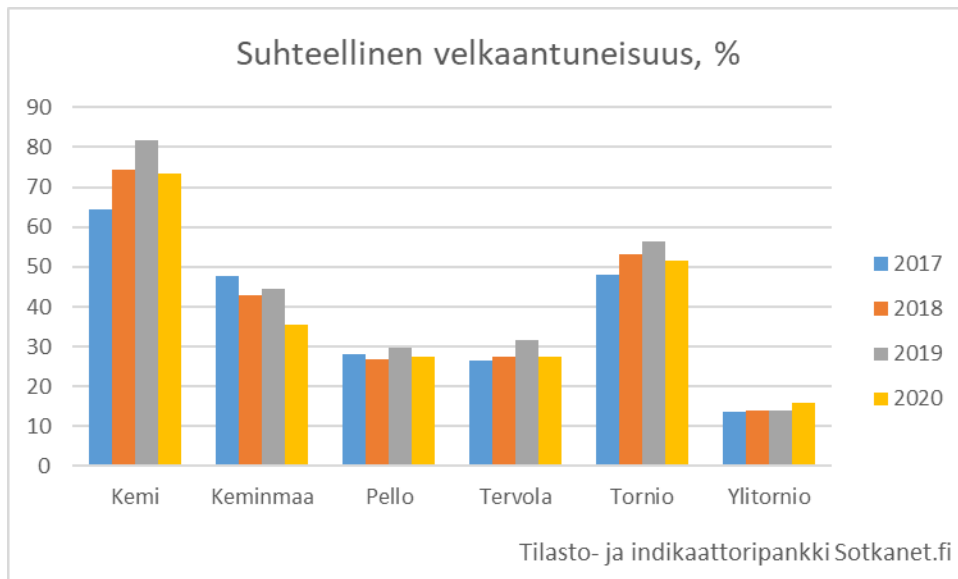
Valtionosuuksien tarkoituksena on taata kuntien vastuulla olevien julkisten palvelujen saatavuus koko maassa. Valtionosuusjärjestelmä muodostuu kustannuserojen kompensaatiosta ja tulopohjan tasauksesta.

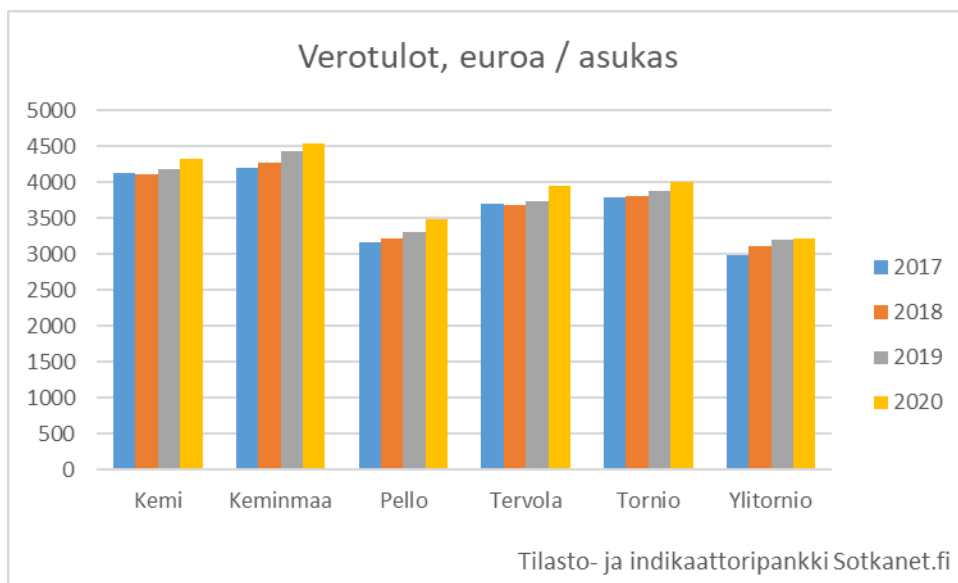
Vuosikate osoittaa sen tulorahoituksen, joka juoksevien menojen jälkeen jää jäljelle käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainojen lyhennyksiin. Arvioitaessa tulorahoituksen riittävyyttä vuosikate on keskeinen kateluku. Vuosikate oli 477 €/asukas vuonna 2017, 173 €/asukas vuonna 2018, 431 €/asukas vuonna 2019 ja 559 €/asukas vuonna 2020. Ylitornion tilanne näyttää hyvältä verrattuna useimpiin verrokkikuntiin. Tulevaisuudessa suurimpia haasteita asettavat valtiontalouden kehitys, hyvinvointialueuudistus sekä väestörakenteen negatiivinen kehitys. Asukaskohtaisen vuosikatteen tulisi olla muutaman vuoden tarkastelujaksolla keskimäärin saman suuruinen kuin keskimääräinen investointitaso asukasta kohden. Kunnan koko, taajama-aste, tekniset verkostot ja toimintojen organisointi ovat tekijöitä, jotka vaikuttavat vuosikatetavoitteen määrittämiseen kunnassa.

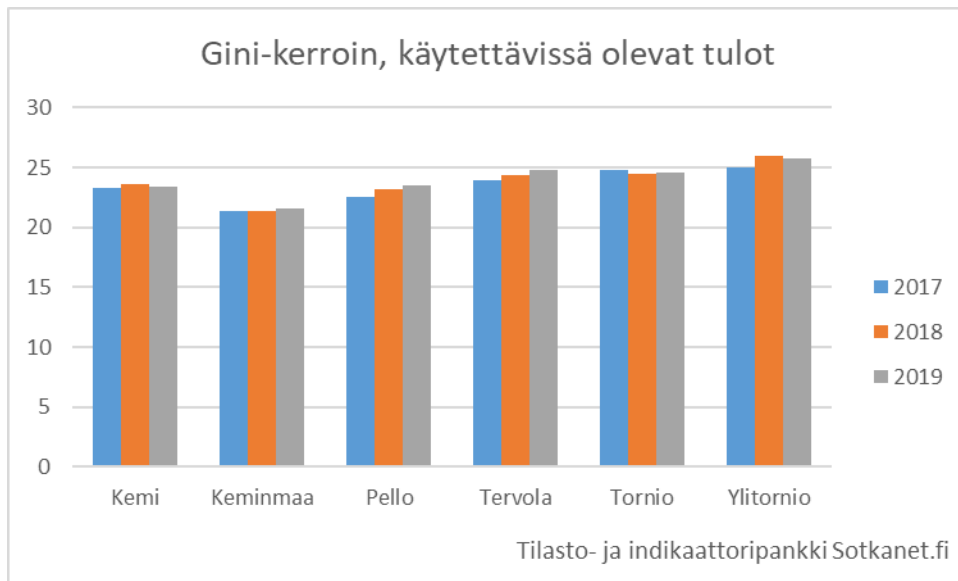
Ylitornion taloudellinen tilanne on selkeästi parempi kuin verrokkikunnissa. Lainakanta asukasta kohti vuonna 2020 on ollut 137 €/asukas. Taloudellista tilannetta kuvaa hyvin myös alla oleva taulukko, jossa tunnusluku kertoo, kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Ylitornion tilanne on toistaiseksi hallinnassa.

Tunnusluku kertoo, kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvitaan vieraan pääoman maksuun. Ylitornion tilanne on huomattavasti parempi verrokkikuntiin nähden.

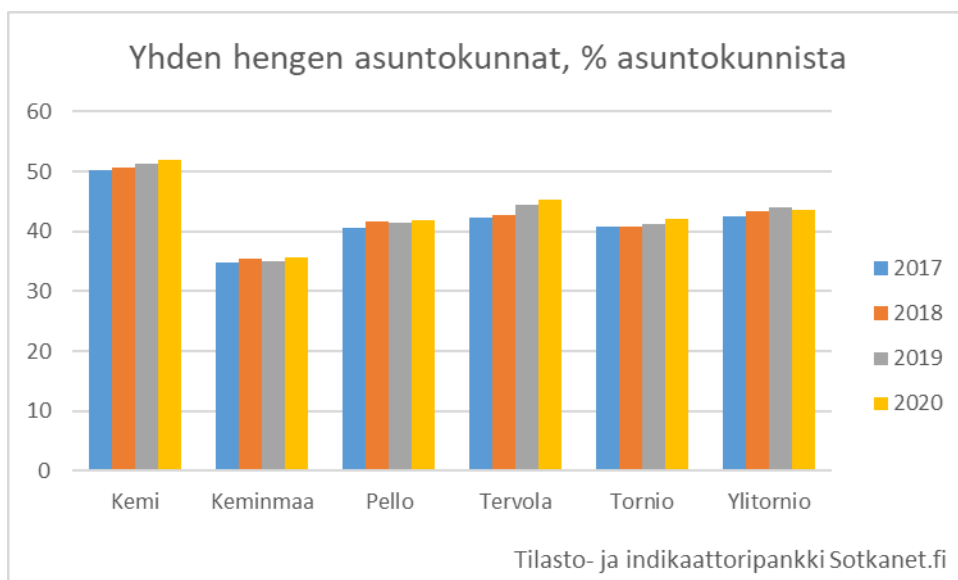

Kunnan veroprosentti vuonna 2020 säilyi ennallaan ollen 20,00 prosenttia. Ylitornion veroprosentti oli Lapin kunnista kolmanneksi matalin. Matalampi tuloveroprosentti Lapin kunnista vuonna 2020 oli ainoastaan Inarissa (19,00 %) ja Ranualla (19,75 %). Myös kiinteistöveroprosentit pysyivät ennallaan ja olivat lähellä valtakunnallisia alarajoja.

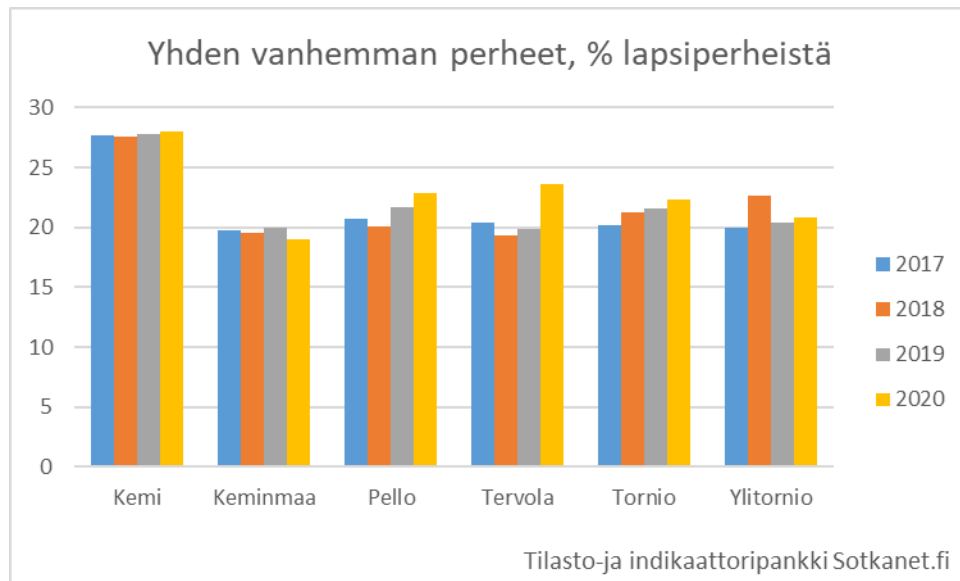
Gini-kerroin on yleisin tuloeroja kuvaava tunnusluku ja tulonjakautumisen tasaisuuden mittari. Kertoimessa tarkastellaan asuntokuntien käytettävissä olevien rahatulon jakautumista. Mitä suuremman arvon Gini-kerroin saa, sitä epätasaisemmin tulot ovat jakautuneet.

Ylitorniolla tulojen jakautuminen on kasvanut viime vuosina. Syitä edellä mainittuun voi olla useita. Kuntaan on muuttanut pienituloisia lapsiperheitä. Lisäksi kunnassa asuu pienituloisia eläkeläisiä ja työelämän ulkopuolella olevia, esimerkiksi syrjäytyneitä kuntalaisia, joita viranomaiset eivät tavoita. Pienituloisuus lisää fyysisen ja psyykkisen sairastumisen riskiä sekä vaikuttaa kaikin tavoin negatiivisesti ihmisen hyvinvointiin. Taloudellinen tilanne vaikuttaa yksilön ravitsemukseen, harrastuksiin ja terveydenhoitopalvelujen käyttöön. Köyhyys ja sen seuraukset siirtyvät usein sukupolvelta toiselle. Vuodelta 2020 ei ole tilastotietoa

Indikaattori ilmaisee yhden hengen asuntokuntien osuuden prosentteina kaikista asuntokunnista. Asuntokunnan muodostavat kaikki samassa asunnossa vakinaisesti asuvat henkilöt. Suomessa yksin asuminen on lisääntynyt osana väestörakenteen muutosta.

LAPSIPERHEET, LAPSET JA NUORET

Lapsiperheiden määrä on vähentynyt tasaisesti viime vuosina Ylitorniolla, mutta erityisen huolestuttavaa on ollut todeta yhden vanhemman perheiden lisääntyminen kunnassa.

Kunta on suunnannut resursseja varhaiseen tukeen asiakkaiden omissa elinympäristöissä. Kunnan tarjoamilla palveluilla on suuri merkitys lasten ja lapsiperheiden hyvinvointiin. Alle kouluikäisiä palvelevat muun muassa neuvola- ja varhaiskasvatuspalvelut. Ehkäisevää perhetyötä on lisätty, mistä on saatu hyviä kokemuksia. Perhetyö on lapsiperheen hyvinvointia lisäävää määrääikaista, suunnitelmallista ja tavoitteellista työskentelyä. Perhetyöllä vahvistetaan perheen omia voimavaroja tukemalla perhettä lasten ja kodin hoidossa ja vahvistamalla arjen taitoja. Perhetyö on luottamuksellista ja perhettä kunnioittavaa. Perhetyötä on toteutettu myös iltaisin ja viikonloppuisin.

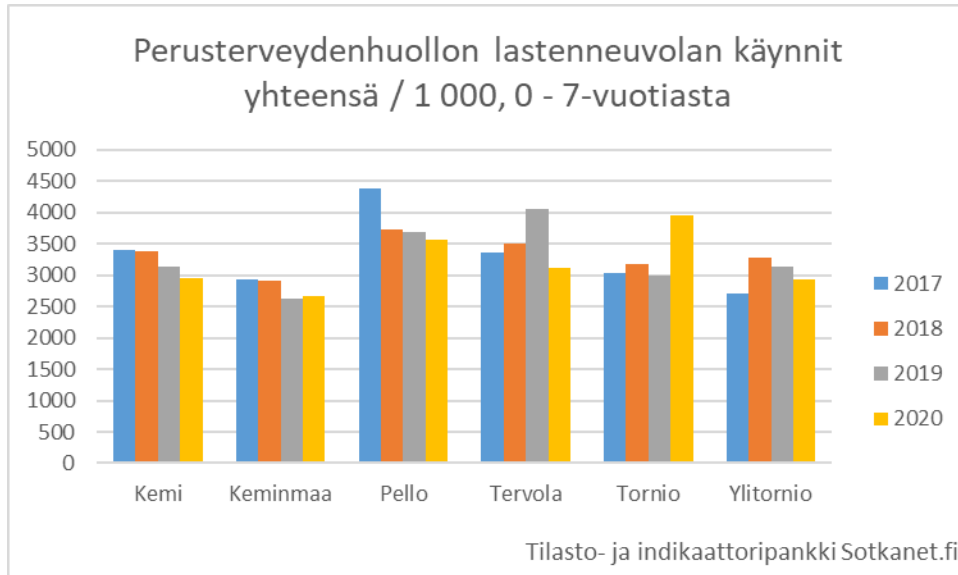
Kunnan perhetyö järjestää yhteistyössä seurakunnan kanssa aktiivisesti toimintaa lapsiperheille. Tenavatupa tarjoaa kaikille perheille avointa toimintaa tiistaisin. Tenavatuvalla (Alkkulanraitti 97) on mahdollisuus tavata muita perheitä ja leikkiä yhdessä. Tuvalle kutsutaan toisinaan myös vierailijoita. Tenavatuvan tiloissa toimii joka perjantai Tenavaparkki, joka mahdollistaa vanhemmille jättää lapsensa turvalliseen hoitopaikkaan omien asioidensa hoitamisen ajaksi. Lapset saavat mahdollisuuden leikkiä muiden lasten kanssa ja osallistua ohjattuun toimintaan.

Kaikille perheille avointa toimintaa järjestetään myös Raanujärven koululla joka toinen torstai. Perhekerhossa on mahdollisuus tavata muita perheitä ja puuhailla yhdessä. Toimintaa suunnitellaan yhdessä ja kuunnellaan perheiden toiveita. Kerhossa voidaan esim. askarrella, leipoa, pelata ja tehdä retkiä. Perhetyö ja seurakunta järjestävät yhdessä lapsiperheille myös perheleirejä ja retkiä.

Ylitornion seurakunta pitää päiväkerhoa 3 – 5-vuotiaille lapsille. Päiväkerho kokoontuu torstaisin seurakuntakodilla. Kerhossa pidetään muun muassa lyhyt hartaus, askarrellaan, leikitään ja lauletaan yhdessä.

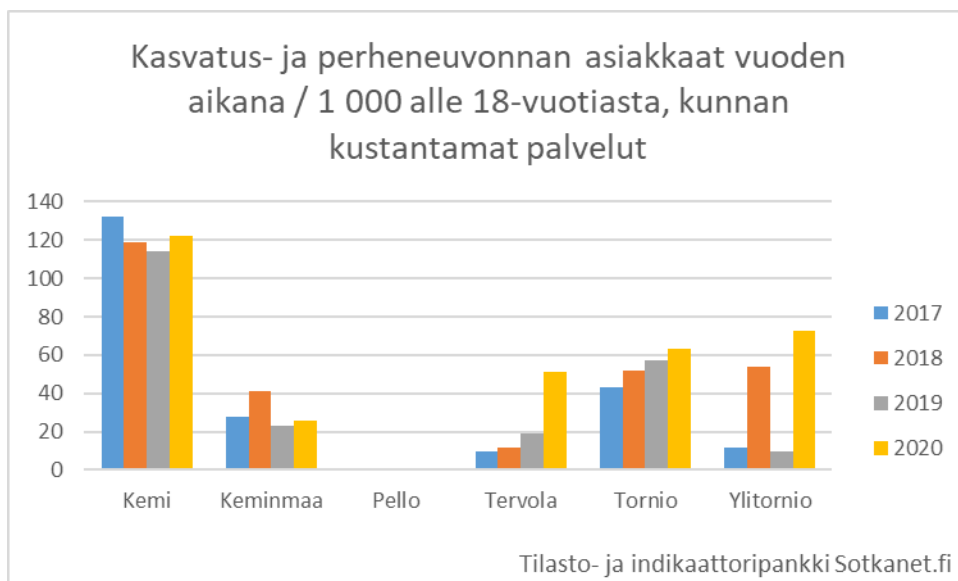
Vapaa-aikatoimi järjesti vuonna 2020 perheille puuhaperjantaita kuntotalolla. Lapset saivat seikkailla temppuradalla ja aikuisilla oli kuntoilumahdollisuus uintimaksun hinnalla. Kirjastolla järjestettiin satutuokioita joka toinen tiistai, eri ikäryhmille kohdistettuina.

Kunnan perhe- ja neuvolapalvelut

Indikaattori ilmaisee lastenneuvolan käyntien osuuden tuhatta 0 – 7-vuotiasta kohti. Lastenneuvolan käynnit sisältävät terveyskeskusten lastenneuvolassa tehdyt lääkärikäynnit ja käynnit muun ammattihenkilökunnan luona.

Lastenneuvolan käynnit -taulukossa Ylitornion tilanne on suurin piirtein keskitasoa verrokkikuntiin nähden.

Perheneuvola auttaa perheitä lasten kasvatuksessa, kasvuun ja kehitykseen liittyvissä pulmissa. Vanhemmat voivat kääntyä perheneuvolan puoleen parisuhdeongelmissa ja elämän kriisitilanteissa. Yllä olevassa taulukossa esitetään kasvatus- ja

perheneuvolapalveluja saaneiden (sekä lasten että aikuisten) määrää suhteessa alle 18-vuotiaaseen väestöön. Suhteutus tehdään alle 18-vuotiaaseen väestöön, koska kyse on lapsiperheille tarkoitetusta palvelusta.

Perheneuvolan palvelut toteutetaan lähipalveluna Ylitornion terveyskeskuksessa, joka on lisännyt perheneuvolan asiakasmäärää. Tämä on madaltanut perheiden kynnystä hakea apua elämän pulmatilanteisiin tai lastenkasvatuksen haasteisiin. Vuonna 2020 lähipalveluna tuotetussa perheneuvolatoiminnassa on ollut 110 asiakaskäyntiä.

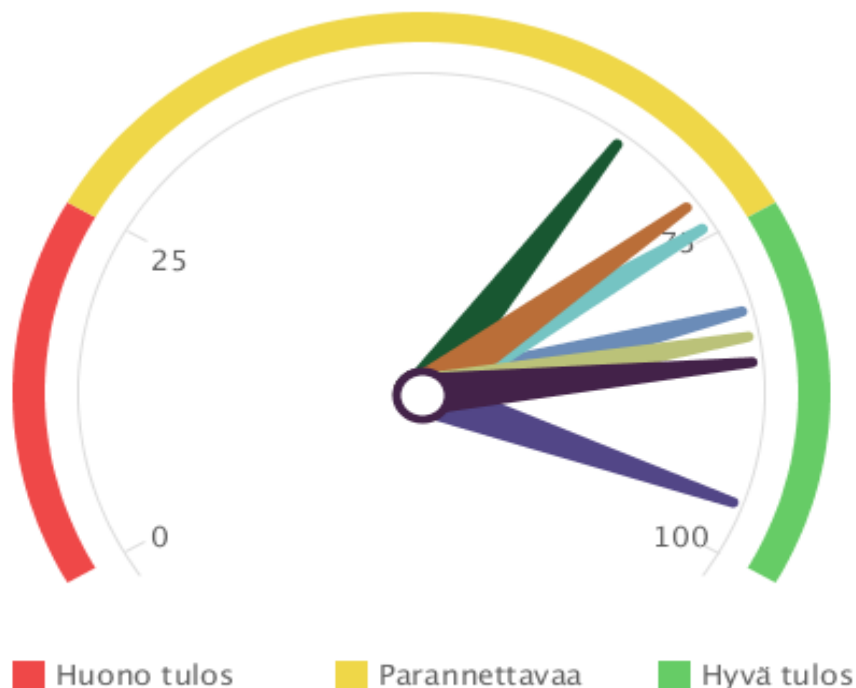
Päivähoito

Vuonna 2020 kunnassa toimi kaksi päiväkotia: Suutarinmäen päiväkotia ja Lukion päiväkotia. Suutarinmäessä on mahdollisuus myös lapsen tarpeen mukaan ilta-, yö- ja viikonloppuhoitoa. Kotona tapahtuvan perinteisen perhepäivähoidon lisäksi kunnassa on myös kaksi ryhmäperhepäiväkotia, joissa perhepäivähoitajat hoitavat lapsia kunnan järjestämässä tilassa. Ryhmäperhepäiväkodit sijaitsevat Raanujärvellä ja Mellakoskella. Uutta päiväkotia alettiin rakentaa syksyllä 2020. Lasten kotihoidon tuen kuntalisä otettiin käyttöön 1.9.2020 alkaen.

Varhaiskasvatuspaikka on järjestynyt kaikille lain määräämässä ajassa. Vuonna 2020 varhaiskasvatukseen osallistui 132 lasta.

Kouluikäiset

Perusopetus TEA-viisari 2019 (Hyte-kerroin)

	Ylitornio	Koko maa
Perusopetus	79	66
Sitoutuminen	81	60
Johtaminen	72	68
Seuranta ja tarveanalyysi	85	68
Voimavarat	83	57
Yhteiset käytännöt	96	82
Osallisuus	65	65
Muut ydintoiminnot	74	62

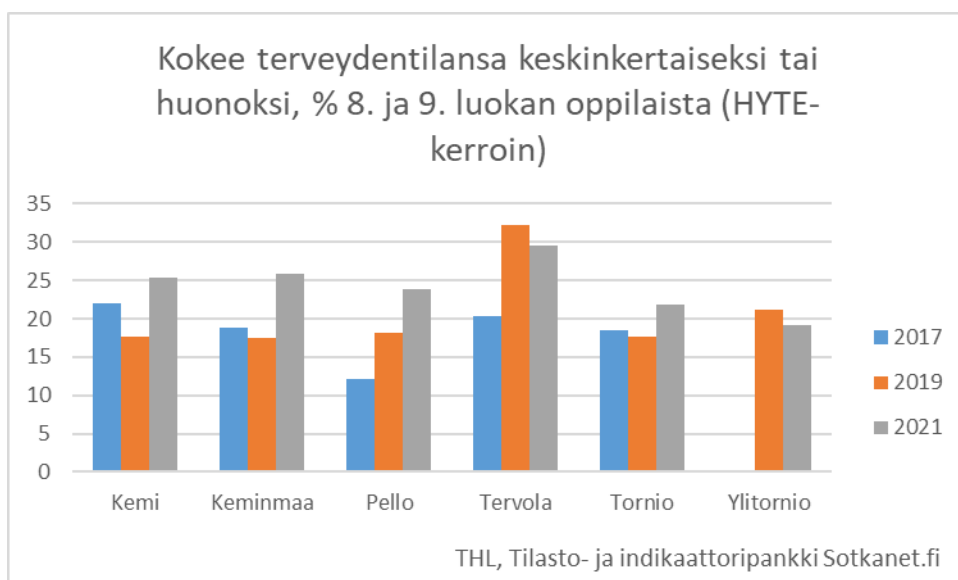
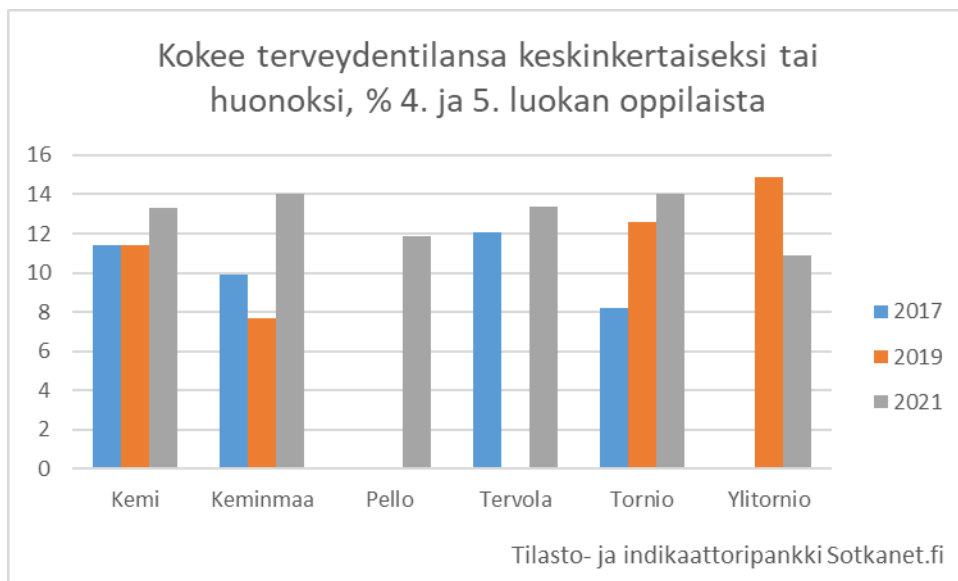
Kouluterveyskyselyn tuloksia

Syksyllä 2021 julkistettiin vuoden 2020 kouluterveyskyselyn tulokset. 4.- 5. luokkalaisten osalta positiivista oli, että heidän mielestään kouluilla oli hyvä ja osallistava ilmapiiri, kaikilla vastaajilla oli vähintään yksi hyvä kaveri, koulukiusaaminen oli minimaalista ja opettajat olivat kiinnostuneita, mitä oppilaille kuuluu. Tämä ikäryhmä oli myös hyvin tyytyväinen kouluterveydenhuoltoon.

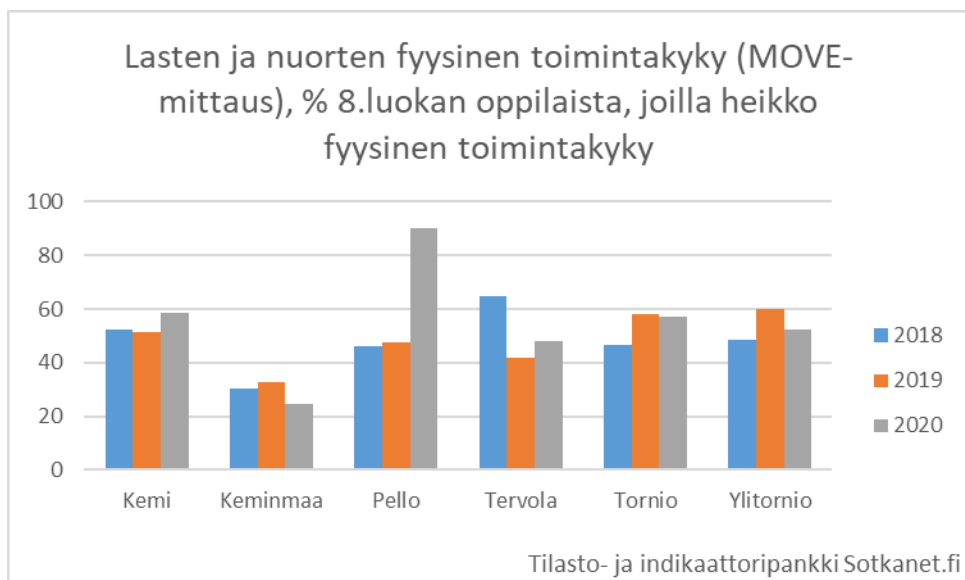
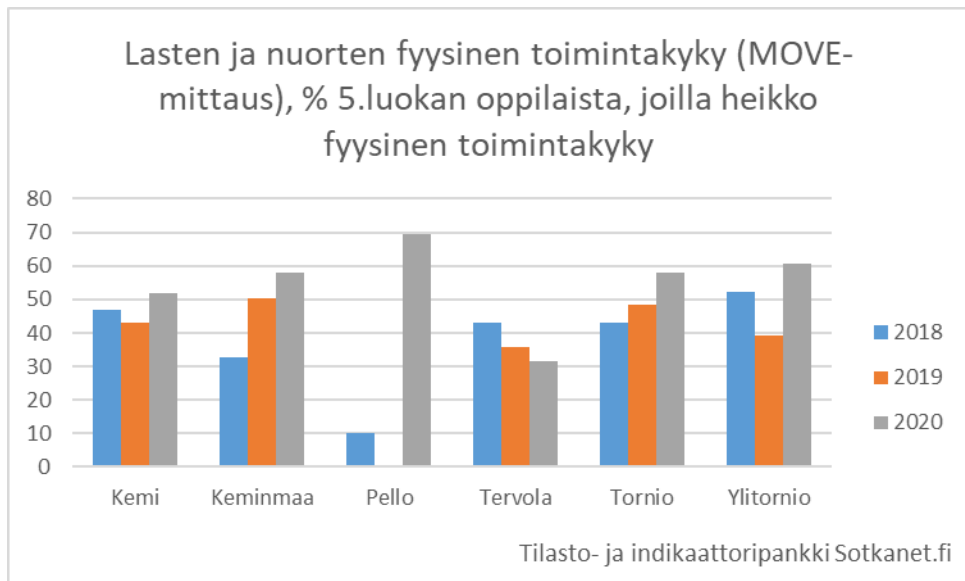
Huolta aiheutti seuraavat asiat: koululaiset eivät syö kunnolla aamupalaa, liikunnan harrastaminen oli vähäistä ja mielialaan liittyviä ongelmia oli myös. Jotkut kokivat myös, ettei ole keskusteluyhteyttä vanhempien kanssa. Etenkin tytöt olivat saaneet kokea seksuaalista ehdottelua, kommentointia ja viestittelyä. Erittäin huolestuttavaa oli se, että huolta pitävät aikuiset olivat kohdistaneet lapsiin henkistä tai fyysistä väkivaltaa.

8. ja 9. luokkalaisten vastauksissa nousi positiivisina asioina esille seuraavaa: ilmapiiri koulussa oli hyvä ja osallistava, kouluruokaan ja ruokailuun oltiin todella tyytyväisiä (oppilailla myös mahdollisuus vaikuttaa kouluruokailuun), luokassa oli hyvä työrauha ja oppilaat viihtyivät hyvin yhdessä. Myös yläasteikäiset olivat tyytyväisiä kouluterveydenhoitoon.

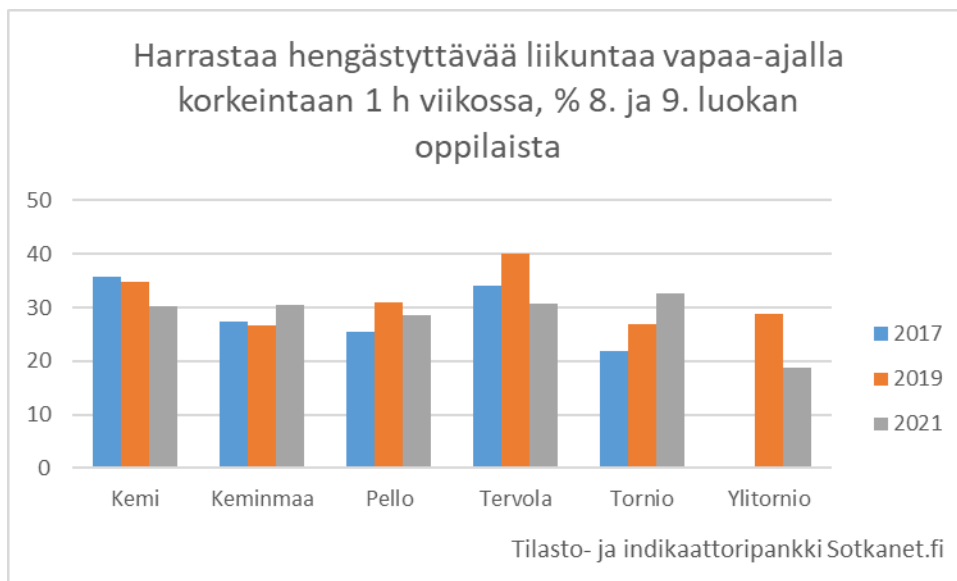
Huolenaiheina nousivat esimerkiksi, että yli kymmenellä prosentilla vastaajista ei ollut yhtään läheistä ystävää, yläasteikäisten vähäinen liikunnan harrastaminen ja ylipainoisuus. Päihteiden käyttö aiheutti myös huolta ja samoin myönteinen suhtautuminen päihteisiin. 20 prosenttia vastaajista kertoi tietävänsä mistä paikkakunnalla saa huumeita. Joka kolmas vastaaja oli kokenut seksuaalista ehdottelua/häirintää viimeisen vuoden aikana. Hyvä keskusteluyhteys vanhempien kanssa oli vain joka kolmannella vastaajista.

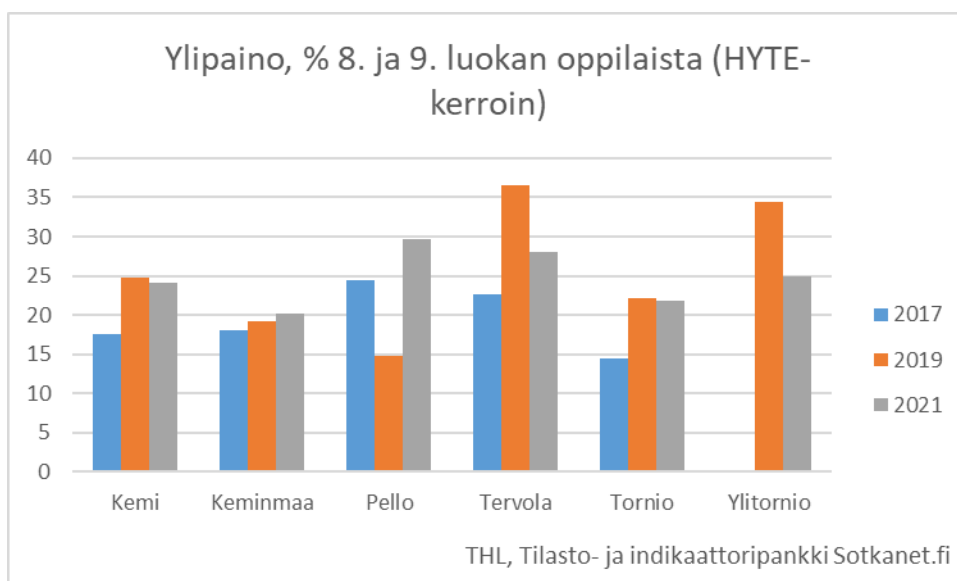
Yllä olevissa taulukossa kuvatut indikaattorit ilmaisevat terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevien peruskoulun 4. ja 5. luokkalaisten ja 8. ja 9. luokan oppilaiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa. Ylitorniolla suuntaus on parempi kuin verrokkikunnissa.

Move! on perusopetuksen 5. ja 8. vuosiluokkien oppilaille tarkoitettu fyysisen toimintakyvyn valtakunnallinen tiedonkeruu- ja palautejärjestelmä, joka tuottaa muun muassa tietoa yhdistettäväksi 5. ja 8. vuosiluokilla koululaisille tehtäviin laajoihin terveystarkastuksiin. Järjestelmän keskeisenä tarkoituksena on kannustaa omatoimiseen fyysiseen toimintakyvyn huolehtimiseen. Indikaattoria tulkitaan niin, että mitä suurempi prosenttiosuus on, sitä huonompi tilanne on. Muutoksia tarkasteltaessa trendistä poikkeaviin yksittäisten vuosien tuloksiin täytyy suhtautua kriittisesti. Mitä pienempi kunta sitä todennäköisempää on satunnainen vaihtelu. Huolestuttavaa joka tapauksessa on, että noin 60 prosentilla 5.luokkalaisia ja 8.luokkalaisilla yli 50 prosentilla on heikko toimintakyky.

Ylläolevassa taulukossa avataan yläasteikäisten hengästyttävän liikunnan harrastamista vapaa-ajalla. Fyysisen aktiivisuuden perussuosituksen mukaan 13 - 18-vuotiaiden tulee liikkua 1-1½ tuntia päivässä. Päivittäiseen liikunta-annokseen tulee sisältyä useita vähintään 10 minuuttia kestäviä reippaan liikunnan jaksoja. Vähintään 3 kertaa viikossa tulee harrastaa lihaskuntoa, liikkuvuutta ja luiden terveyttä edistävää liikuntaa. (Fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille 7 - 18-vuotiaille. Helsinki: Opetusministeriö ja Nuori Suomi ry., 2008.) Koululiikunta ei riitä täyttämään tätä suositusta.

Hengästyttävän liikunnan vähenemisen myötä myös yläasteikäisten ylipaino herättää huolta. Vuonna 2021 julkistetussa kouluterveyskyselyssä ylipainoisten yläasteikäisten prosenttiosuus oli hieman laskenut, mutta yhä 25 prosenttia 8. ja 9. luokkalaista oli ylipainoisia.

Kunnassa toimii kaksi koulua, Ainiovaaran peruskoulu (luokat 1- 9), joka sijaitsee kuntakeskuksessa ja Kaulirannan koulu (luokat 0 – 6), jolla on lisäksi kaksi toimipistettä, Mellakoskella ja Raanujärvellä.

Jokaisessa Ylitornion koulussa toteutetaan KiVa Koulu-ohjelmaa, joka on Turun yliopistossa kehitetty kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma. Tällä ohjelmalla pyritään

ennaltaehkäisemään kiusaamista ja puuttumaan tehokkaasti mahdollisiin kiusaamistapauksiin. Perusopetuksessa oppilaiden hyvinvoinnin tukena työskentelevät myös koulukuraattori, koulupsykologi, kouluterveydenhuolto, etsivä nuorisotyöntekijä, nuorisotyöntekijä ja monialainen oppilashuoltoryhmä. Oppilaiden osallisuutta lisää tukioppilas- ja oppilaskuntatoiminta, jossa he voivat auttaa ja tukea muita oppilaita sekä vaikuttaa yhteisiin asioihin. Ylitornion kunta on saanut keväällä 2019 valtion erityisavustusta koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseen sekä siihen liittyviin kokeiluihin. Avustuksen avulla kuntaan palkattiin syksyllä 2019 noin vuodeksi kasvatuskumppanuuskoordinaattori ja hän tuotti materiaalia hyvistä käytänteistä ja keräsi tietoa, jotta kotien ja koulujen yhteistyö paranisi.

Perusopetuksen yhtenä kärkitavoitteena on hyvinvoinnin kehittäminen, jolla tarkoitetaan sekä työhyvinvoinnin että oppilaiden hyvinvoinnin kehittämistä.

Keväällä 2020 koko perusopetus siirtyi Covid19-pandemian vuoksi etäopetukseen. Kouluissa jouduttiin tekemään paljon suunnitelmallista varautumista mahdollisten altistumien välttämiseksi ja poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen luomiseksi, jos/kun sellaisille oli tarvetta. Koulujen turvallisuussuunnitelmat päivitettiin. Vuoden 2020 perusopetuksen piirissä oli 286 oppilasta.

Nuorisovaltuusto on nuorten itse valitsema edustajisto, jonka tarkoituksena on olla yhdyssiteenä nuorisotoimen ja nuorten välillä. Nuorisovaltuusto valitaan vaaleilla ja sen toimikausi on yleensä kaksi vuotta. Nuorisovaltuuston jäsenten ikä on noin 13-20 vuotta. Ainiovaaran yläkoulun oppilaat voivat halutessaan asettua ehdolle nuorisovaltuustovaaleihin, joiden perusteella uusi nuorisovaltuusto muodostetaan. Lukio valitsee edustajansa nuorisovaltuustoon. Lisäksi valtuustossa voi olla nuoris- ja harrastejärjestöjen edustajia varajäsenineen. Tällä hetkellä valtuustossa on 15 jäsentä. Nuorisovaltuuston puheenjohtajalla on oikeus osallistua sivistyslautakunnan kokouksiin.

Lapsia ja nuoria pyritään tukemaan erilaisissa elämäntilanteissa. Koulussa ylitorniolaisten oppilaiden tukena toimii koulukuraattori, jonka puoleen voi kääntyä erilaisissa pulmatilanteissa. Oppilaat voivat ottaa yhteyttä koulukuraattoriin joko omatoimisesti tai huoltajien/opettajan ohjaamana. Tarvittaessa kuraattori ohjaa oppilaan muihin tarjolla oleviin palveluihin, jotka tukevat oppilaan koulunkäyntiä tai hyvinvointia.

Koulupsykologin tehtäviin kuuluu sekä lasten ja nuorten koulunkäynnin, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen, että koko oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin edistäminen. Oppilas voi ottaa yhteyttä koulupsykologiin itse, mutta oppilas voi tulla psykologin asiakkaaksi myös opettajan tai vanhemman/huoltajan ohjaamana.

Opinto-ohjaaja auttaa oppilaita erityisesti nivelvaiheissa, kun he siirtyvät kuudennelta vuosiluokalta yläkouluun ja peruskoulun jälkeisiin opintoihin joko lukioon tai ammatillisiin oppilaitoksiin.

Kouluikäisten palveluihin kuuluvat peruskoulun lisäksi koulujen aamu- ja iltapäivätoiminta, koulujen kerhotoiminta sekä liikuntakerhot kesäisin. Erilaiset järjestöt tarjoavat kunnan lisäksi harrastustoimintaa lapsille ja nuorille ja näin edistävät näiden kohderyhmien hyvinvointia. Tällaisia järjestöjä on muun muassa YliVoli, Mellan Kiipijät ry ja Ylitornion 4H-yhdistys ry.

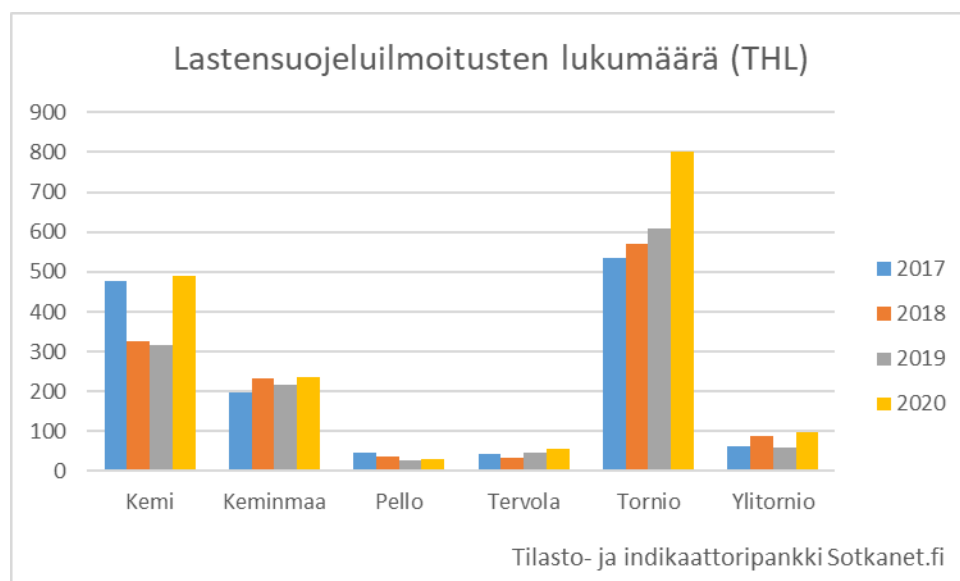
Koululaisten iltapäivätoimintaa järjestetään kuntakeskuksessa nuorisotalon tiloissa. Iltapäivätoiminnan tavoitteena on antaa lapselle turvallinen ja virikkeellinen iltapäivä koulupäivän jälkeen. Iltapäiväkerhossa lapsi voi ulkoilla, leikkiä, liikkua, askarrella ja tehdä läksyjä. Kerhopäivän aikana lapsille tarjotaan välipala.

Nuorisotoimen järjestämä iltapäivätoiminta on aloitettu jo vuonna 1982. Lakisääteistä iltapäivätoiminnasta tuli syksyllä 2004. Aamupäivätoimintaa järjestetään tarvittaessa yhteistyössä päivähoiton kanssa. Aamu- ja iltapäivätoiminnan lisäksi koulut järjestävät erilaista kerhotoimintaa.

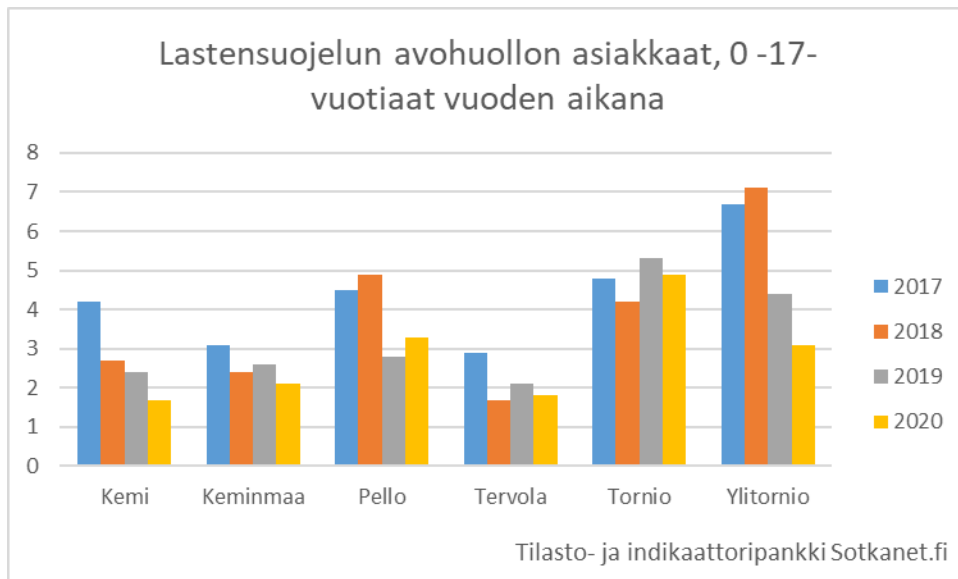
Vuonna 2020 lapsille ja nuorille järjestettiin runsaasti toimintaa, koronarajoitusten puitteissa. Kesän ja syksyn osalta kerhotoiminta ja lapsille suunnatut tapahtumat toimivat todella vilkkaasti. Syksyllä järjestettiin uimakoulut. Lisäksi vapaa-aikatoimen kerhoja on ollut runsaasti tarjolla ja osallistuneisuus niissä hyvä. Myös Kaulirannan, Mellakosken ja Raanujärven kouluilla on kerhot toimineet viikoittain.

Ankkuritoimintaa ollaan käynnistämässä Ylitorniolla. Toiminnan tarkoituksena on varhaisen vaiheen nuorten hyvinvoinnin edistäminen ja rikosten ennalta ehkäiseminen. Toimintaa toteutetaan moniammatillisissa tiimissä. Mukana on asiantuntijoita poliisista, nuoriso-, terveys- ja sosiaalitoimesta. Tiimin kokoonpano voi vaihdella tapauskohtaisesti. Tiimi kutsutaan kokoon, kun viranomaisten tietoon on tullut nuorta koskeva rikosepäily, huolestuttavaa tietoa päihteiden käytöstä tai muuta lakia rikkovaa toimintaa. Myös nuori itse voi olla yhteydessä tiimin jäseniin. Nuori ja hänen vanhempansa tapaavat tiimin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta nuorta voidaan tukea ja tarvittaessa ohjata oikean avun piiriin. Ankkuritiimin asiakkaat ovat pääsääntöisesti alle 18-vuotiaita.

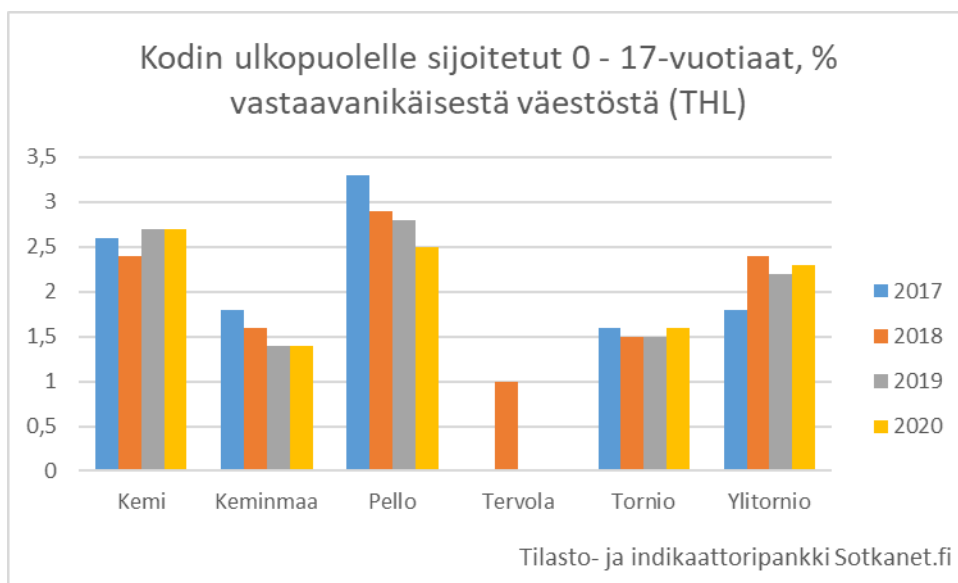
Lastensuojelu

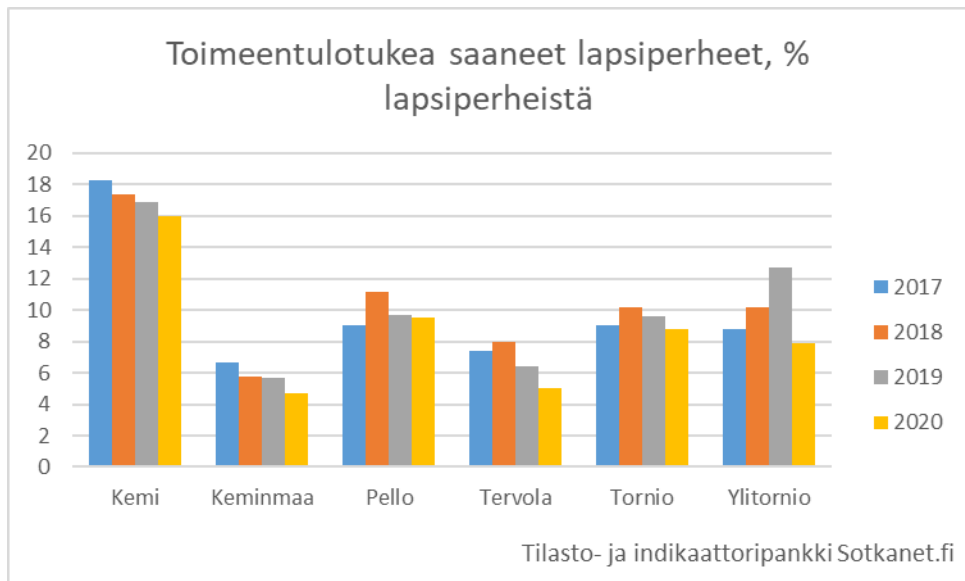
Yllä olevassa taulukossa on nähtävissä vuotuinen lastensuojeluilmoitusten määrien kehitys Ylitorniolla ja vertailukunnissa. Tuloksissa on huomioitu, että yhdestä lapsesta on saatettu tehdä useampikin ilmoitus. Vuonna 2017 Ylitorniolla on tehty 63 lastensuojeluilmoitusta ja vuonna 2020 97 kappaletta. Määrän kasvu voi johtua siitä, että lapsiin liittyvistä huolista ilmoitetaan herkemmin. Syynä lastensuojeluilmoituksen tekoon voi olla esimerkiksi lapsen tarpeiden laiminlyönti tai heitteillejätto, pahoinpitely tai seksuaalinen hyväksikäyttö, tai niiden uhka, lapsen huoltajan päihde- tai mielenterveysongelmat, lapsen oma päihteidenkäyttö, mielenterveysongelmat ja jatkuva koulunkäynnin laiminlyönti. Lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen sosiaalitoimessa arvioidaan välittömästi lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelu tarve. Arvio on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireille tulosta ja sen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa.

Avohuollon tukitoimet käsittävät lapsen ja nuoren tukiasumisen, toimeentulon, koulunkäynnin ja harrastamisen turvaamisen sekä muut tarpeen vaatiessa tukitoimet. Avohuollon tukitoimiin kuuluvat myös perheen tuki ja kuntoutus.

Yllä olevassa taulukossa on nähtävissä kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0 – 17-vuotiaiden lasten määrä prosentteina vastaavasta väestöstä. Ylitorniolla sijoitettujen lasten prosenttiosuus on pysynyt melko samana. Suurin osa ylitorniolaisista kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista on perhesijoituksessa. Yhteiskunnan paineet, taloudellinen tilanne ja kiire heijastuu lapsiperheiden arkeen. Eriarvoisuuden lisääntyminen perheiden arjessa näkyy esimerkiksi kouluissa. Huono-osaisuus periytyy sukupolvelta toiselle ja tämä jatkumo pitäisi pystyä katkaisemaan.

Vuonna 2017 perustoimeentulotuki siirtyi Kelalle. Toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden määrä on laskenut huomattavasti vuonna 2020. Huolta aiheuttavat lapsiperheet, joissa tulotaso on sen verran suuri, että toimeentulotukea ei myönnetä, mutta he pärjäävät jotenkuten. Perheen lapsilla on suuri vaara syrjäytyä, koska vapaa-ajan aktiviteetteihin ei ole varaa, koska perheen kaikki tulot mukaan lukien lapsilisät menevät päivästä toiseen selviytymiseen. Joillakin perheillä on haasteita rahankäytössään ja tarvitsevat ohjausta talousasioidensa hoitamiseen.

NUORET

Nuorten koulutus- ja työelämä

Peruskoulun jälkeisiä ammatillisia jatko-opiskelumahdollisuuksia Ylitorniolla ei ole. Kunnassa toimii Ylitornion yhteiskoulun lukio, joka on yksi harvoista yksityisistä lukioista Suomessa. Ylitornion kunta tukee lukiota taloudellisesti ja järjestää oppilaiden ruokailun ja koulukuljetuksen. Lähin ammatillista opetusta antava oppilaitos on Koulutus Nord Övertorneålla. Käytännössä useimpiin haettaviin tutkintoihin edellytetään kuitenkin 20 vuoden ikää, koska tässä vaiheessa suomalaisille opiskelijoille järjestettävä koulutus on työvoimakoulutusta.

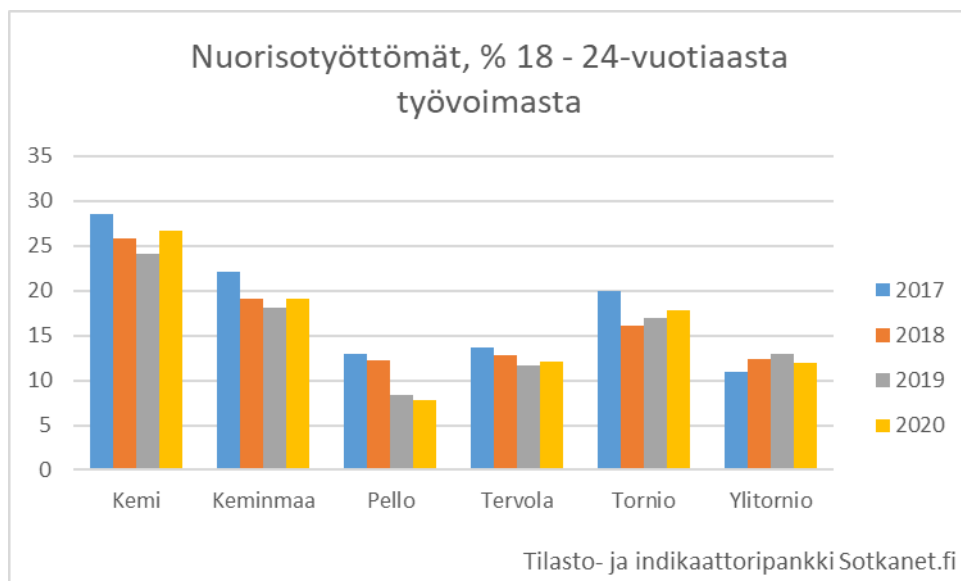
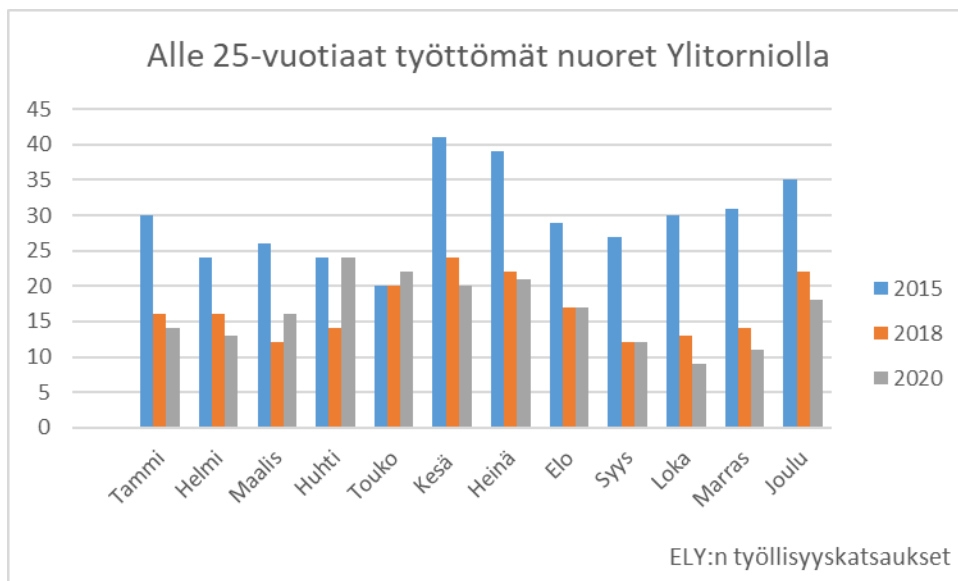
Oppivelvollisuus laajenee 2021 ja velvollisuus hakeutua ja jatkaa toisen asteen koulutuksessa vaikuttaa käytännössä niihin nuoriin, jotka keväällä ovat perusopetuksen 9.luokalla. Oppivelvollisuus jatkuu siihen asti, kun opiskelija täyttää 18 vuotta tai hän suorittaa yliopistotutkinnon tai ammatillisen tutkinnon ennen 18 vuoden ikää. Toisen asteen opinnoista tulee maksuttomia laajennetun oppivelvollisuuden piiriin kuuluville nuorille. Tavoitteena on, että kaikki nuoret suorittavat toisen asteen tutkinnon. Uuden lain myötä koulupudokkaiden määrä vähenee.

Toisen asteen oppilaitosten kanssa on kehitetty uudenlaista yhteistyötä. Uutena yhteistyön muotona on ns. KOPA-projekti. Verkostoprojektin tavoitteena on lisätä ymmärrystä koulutuksesta palveluna, joka ei ole sidottu ainoastaan koulurakennukseen. Koulutus palveluna -ajattelussa vahvistetaan näkökulmaa oppilaitoskeskeisyydestä oppijalähtöiseksi niin, että oppimisen ei tarvitse olla sidoksissa perinteisiin koulutiloihin tai

oppimisympäristöihin. Alueelliseen pilottiin jokivarressa kuuluvat Lappia, Ylitornion kunta, Pellon kunta ja Ylitornion Yhteiskoulun lukio.

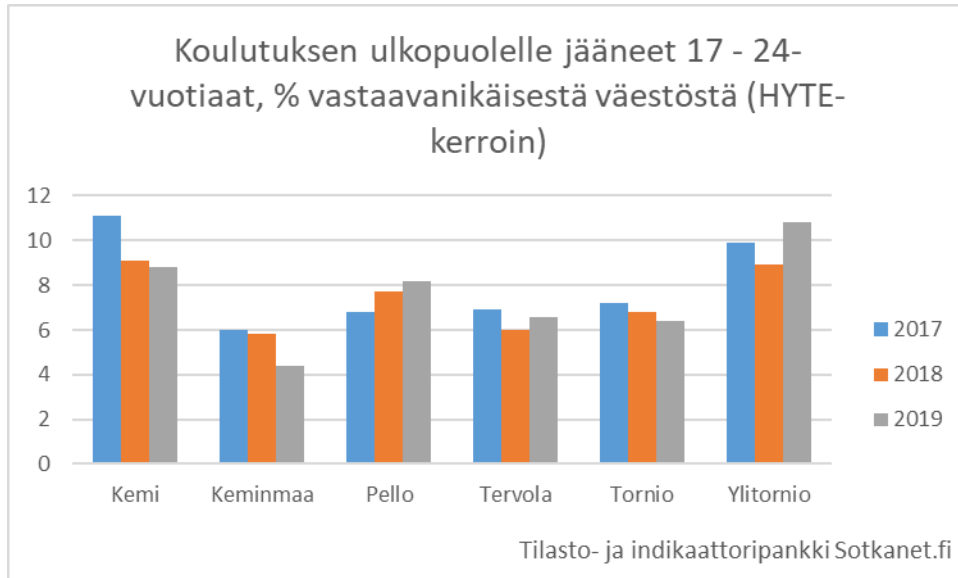
Nuorten työpajatoiminta aloitettiin kunnassa vuonna 2013. Työpajan toimintamalli on seinätön työpaja, jolla ei omaa varsinaista fyysistä tuotannollista ympäristöä, vaan nuoret valmentautujat ohjautuvat pääsääntöisesti suoraan työpaikoille joko kunnan eri yksiköihin, yksityisiin yrityksiin tai yhdistyksiin. Työpajaohjaaja ohjaa ja tukee valmentajia, työpaikkaohjaajia ja työnantajia.

Nuorten työpajatoimintaan osallistuvien nuorten määrä on laskenut vuosi vuodelta, mikä selkeästi kertoo myös kunnan väestön ikärakenteesta. Alla olevassa taulukossa on verrattu alle 25-vuotiaiden työttömien nuorten määrää vuosina 2015, 2018 ja 2020. Työttömiä nuoria on vuosi vuodelta vähemmän. Koronan iskiessä keväällä 2020 nuorten työttömyys kasvoi tilapäisesti, mutta tasaantui hyvin pian.

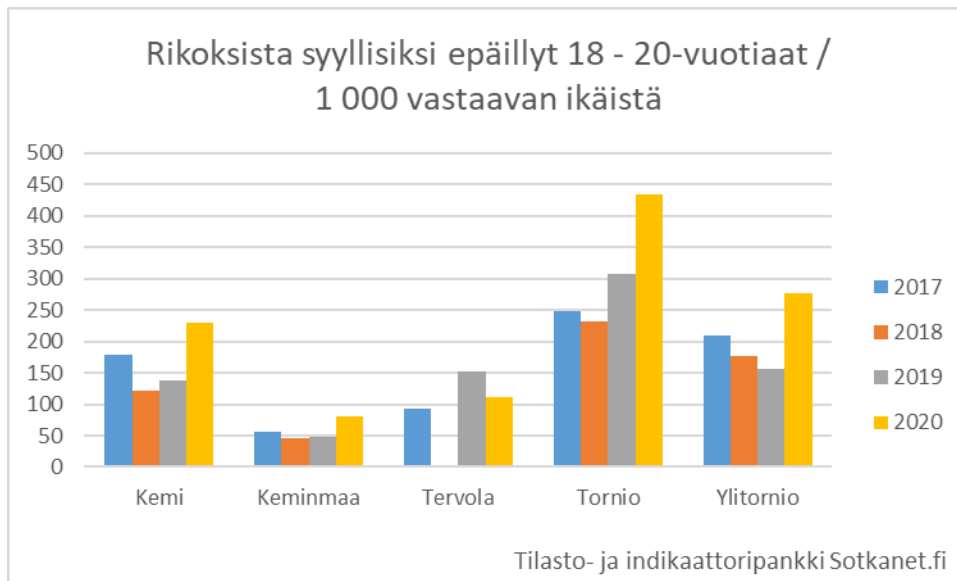
Kunta tarjoaa kesätyöpaikkoja sekä avustaa yrityksiä työllistämään koululaisia kesätyösetelillä. Vuodesta 2014 alkaen kesätyöseteleitä on myönnetty myös kesärittäjinä itsensä työllistäville nuorille. Vuonna 2020 etsivä nuorisotyöntekijä jakoi 51 kesätyöseteliä.

Etsivä nuorisotyö on erityisnuorisotyötä, jonka tavoitteena on saavuttaa kaikki alle 29-vuotiaat nuoret, jotka eivät ole koulutuksessa tai työelämässä. He tarvitsevat usein moniammatillista tukea ja heidän syrjäytymisriskinsä on suuri. Etsivä nuorisotyöntekijä kulkee nuoren rinnalla ja ohjaa häntä oikeaan palveluun. Etsivä nuorisotyö on nuorelle aina vapaaehtoista ja maksutonta.

Yhteiskuntaan ja työelämään kiinnittyminen on vaikeampaa niille nuorille, jotka eivät peruskoulun jälkeen suorita toisen asteen koulutusta. Hyvinvointiongelmien tiedetään usein kasautuvan: peruskoulun jälkeistä jatkotutkintoa vaille jäävillä nuorilla on enemmän toimeentulon ja mielenterveyden ongelmia. Yhtenä syynä koulutuksen ulkopuolelle jäämisessä on usein nuoren päihteiden käyttö ja/tai mielenterveyden ongelmat. Koulutuksen ulkopuolelle jääminen voi vastaavasti altistaa päihteiden käytön lisääntymiselle. Yllä olevassa taulukossa näkyy viimeisin tilasto nuorista 17 – 24-vuotiaista, jotka ovat jääneet koulutuksen ulkopuolelle. Indikaattorista ei ole tietoa vuodelta 2020.

Sekä etsivään nuorisotyöhön että nuorten työpajatoimintaan haetaan vuosittain AVI:lta valtionavustusta, jonka turvin osittain pystytään pitämään tärkeää nuorten hyvinvointia tukevaa toimintaa yllä. Työpajan kautta on löytynyt jatkotoimenpide tai sijoituspaikka lähes kaikille työpajatoimintaan osallistuneille nuorille. Nuori tarvitsee arjessaan monen tyyppistä apua ja ohjausta. Nuoren kanssa voidaan mennä yhdessä tutustumaan työkokeilupaikkaan tai oppilaitokseen ja usein toimitaan tukihenkilönä esimerkiksi verkaneuvojan tai psykiatrisen sairaanhoitajan vastaanotolla. Etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajan asiakkaiden kanssa pidettyjä verkostopäiviä pidettiin vuonna 2020 hyvin rajatusti koronan takia.

Indikaattorin tulos havahduttaa, koska tilastoissa merkittävä kasvu on tapahtunut vuonna 2020. Verkkokunnista ainoastaan Torniossa tilanne on pahempi. Paikkakunnalle on jäänyt, palautunut tai muuttanut muualta nuoria, joilla on kasautuneita riskejä elämäntilanteessaan esimerkiksi huumeet, alkoholi tai koulupudokkaat vailla mitään jatkosuunnitelmia elämässään. Näiden nuorten tavoittaminen on haastavaa. Sosiaalitoimi, TE-toimisto, etsivä nuorisotyöntekijä ja työllisyyskoordinaattori pyrkivät löytämään nämä nuoret ja ohjaamaan heitä esimerkiksi Nuorten työpajan palveluihin. Nuorten työpajan valmennus on monille liian vaativa toimintamuoto, vaan päihde-/mielenterveyspalvelut ovat heille ensisijainen palvelu. Koronan takia monien nuorten auttaminen muuttui etäauttamiseksi, ja se ei kaikkien suhteen onnistunut. Tilastoissa on myös nuoria, joilla on Poste Restante-osoite Ylitorniolla, mutta majailevat muualla.

Vapaa-ajantoiminta

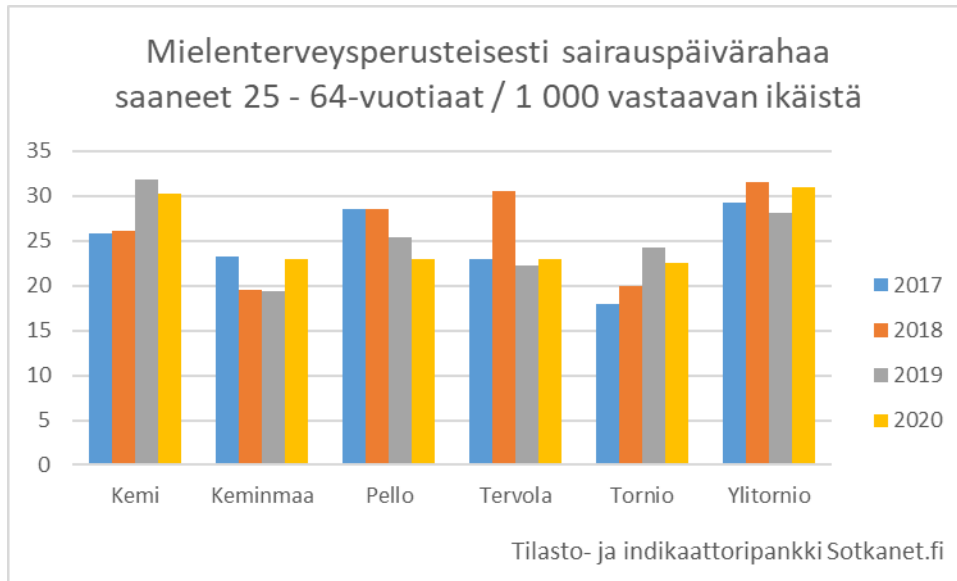
Nuorten sekä nuorten aikuisten hyvinvointiin vaikuttavat eniten sosiaaliset suhteet, harrastusmahdollisuudet, opiskelu ja työ. Ylitornion kunnalla on runsaasti järjestötoimintaa ja sen myötä harrastustoimintaa. Kunnan nuorisotoimella on aktiivisessa käytössä nuorisotalo Nuorkka, jossa vastikään tehty pintaremontti lisää viihtyisyyttä. Nuorisotalolla on valvojina aina kaksi aikuista.

Nuorisotalo ja Kuntotalo olivat suljettuina koronan vuoksi 16.3. - 2.6.2020. Kesän ajan molempia pidettiin avoinna hyvin rajoitetusti.

Syksystä 2020 lähtien Nuorisotalo on ollut avoinna joka arkipäivä, näin lapset ovat voineet tulla talolle heti koulupäivän jälkeen, tarjolla on ollut myös välipalaa. Vastaanotto tälle uudelle toimintamuodolle on ollut erittäin hyvä ja kävijöitä on arki-iltapäivisin useita kymmeniä illassa. Nuorisotyön kehittämiseen kunnalle myönnettiin Avi:n hankerahoitus. Hankkeen yhtenä päätavoitteena on nuorten osallisuuden kehittäminen. Hankkeen myötä pyritään parantamaan nuorten hyvinvointia sekä kohdentamaan palveluita vastaamaan nuorten toiveita ja tarpeita. Hanke on kaksivuotinen.

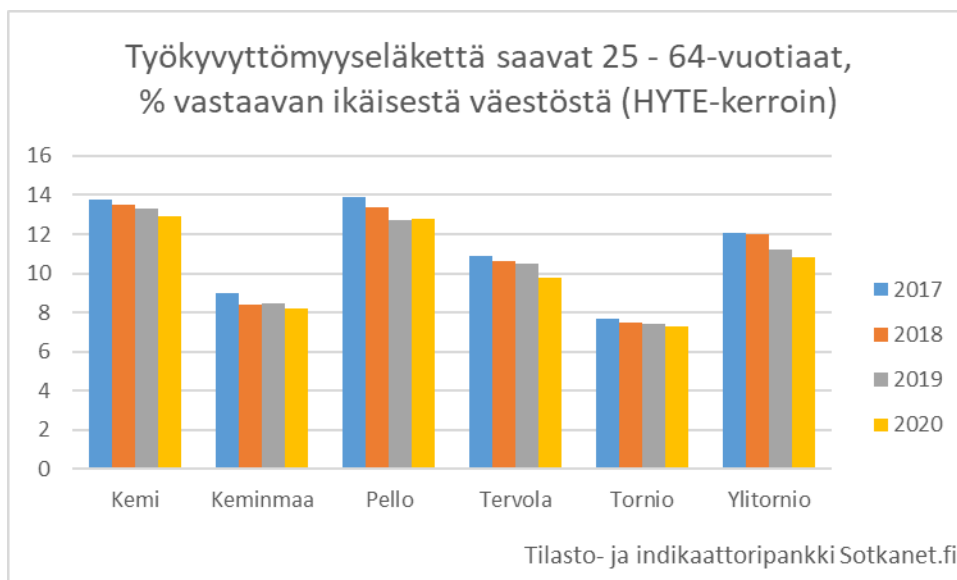
Nuorisotoimi järjestää nuorille myös retkiä erilaisiin tapahtumiin, konsertteihin tai peleihin.

TYÖIKÄISET

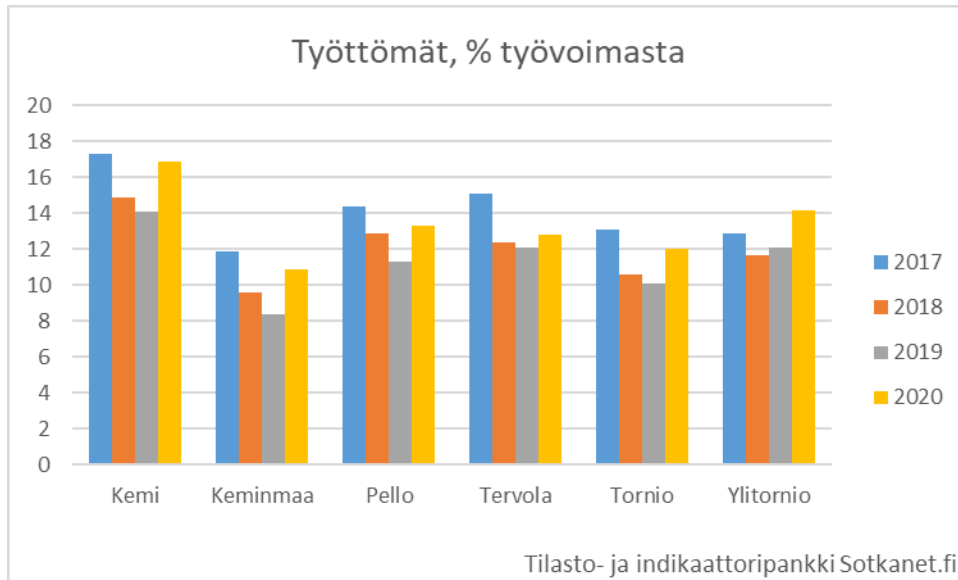
Työikäisten mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden takia sairauspäivärahaa saavien osuus on jatkanut kasvuaan ja on suhteessa eniten verrokkikuntiin. Nykyajan työelämän stressaavuus ja epävarmuus koetaan raskaaksi työttömyyden lisäksi. Sairauslomien määrän kasvu kertoo siitä, että kynnys hoitoon hakeutumiselle on madaltunut ja/tai psyykkiset sairaudet diagnosoidaan paremmin. Ylitornion mielenterveystoimistossa työskentelee kolme psykiatrista sairaanhoitajaa, terveyskeskuspsykologi ja säännöllisesti paikalla tai etäpalveluna on psykiatri. Asiakkaille annetaan luottamuksellista keskusteluapua elämän eri kriisitilanteissa. Kynnys palveluun on matala, koska lähetettä sairaanhoitajalle ei tarvita, riittää ainoastaan ajanvaraus.

Mielenterveystoimiston henkilökunta muutti maaliskuussa 2020 tilapäisesti kunnantalolle, koska heidän terveyskeskuksen yhteydessä olevia toimitilojaan tarvittiin mahdollisten koronapotilaiden vastaanottoon.

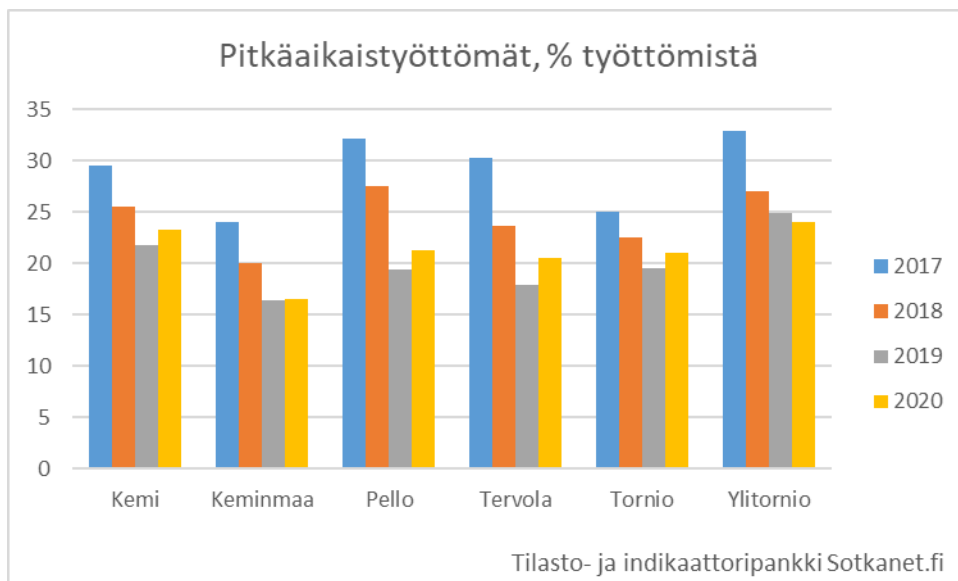

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2020 työkyvyttömyyden aiheuttaneen sairauden suurimmat ryhmät koko Suomessa olivat mielenterveyden häiriöt (44 %), tuki- ja liikuntaelinten sairaudet (24 %), hermoston sairaudet (9 %) ja verenkiertoelinten sairaudet (6%). Mielenterveyden häiriöiden osuus on ollut suurin vuodesta 2000 lähtien. Ylitorniolla kuten verrokkikunnissa työkyvyttömyyseläkeläisten määrä on hieman laskussa.

Työttömyys

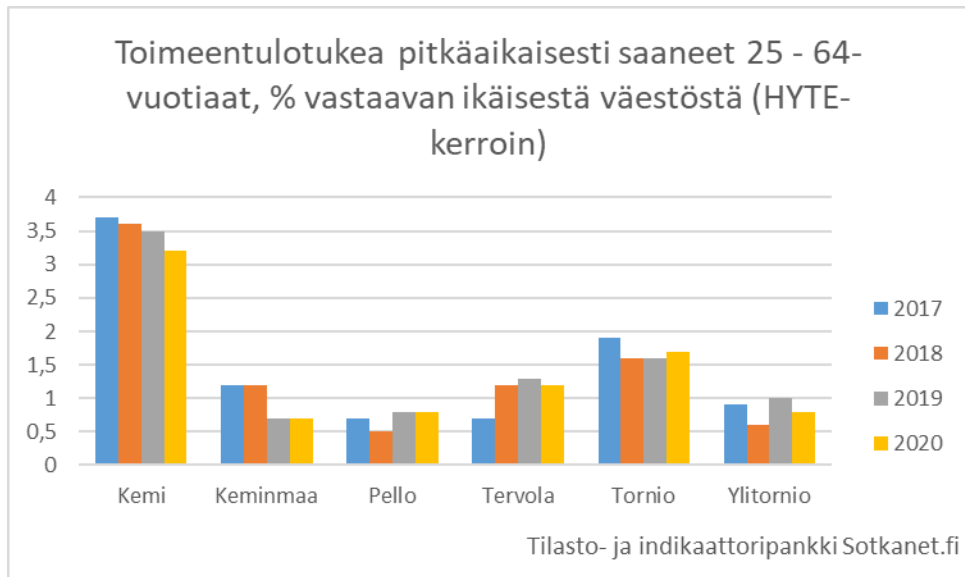
Vuonna 2020 koronapandemian takia työttömyys kasvoi sekä Ylitorniolla että koko Lapissa. Monet lyhytaikaiset lomautukset muuttuivat kriisin jatkuessa työttömyydeksi. Työttömyys kasvoi erityisesti matkailu-, ravintola- ja palvelualoilla. Koronan myötä säädettiin työttömyysturvaan liittyviä tilapäislakeja esim. työllistymissuunnitelman noudattamisesta ei seurannut sanktioita. Tämä osaltaan kasvatti työttömyyttä.

Pitkäaikaistyöttömien eli yhtäjaksoisesti vuoden tai pitempään työttöminä olleiden kuntalaisten määrä on jatkanut laskuaan vuonna 2020 Ylitorniolla, mutta verrokkikunnissa suuntaus on ollut toinen. Pitkäaikaistyöttömyyteen vaikuttaa merkittävästi, kuinka pitkään

korona jyllää yhteiskunnassamme. Pitkäaikaistyöttömien joukko on hyvin heterogeeninen eli syitä pitkäaikaistyöttömyyteen on useita esimerkiksi:

- ammatillinen koulutus puuttuu tai se on vanhentunut
- työkokemus on vähäinen
- korkeahko ikä
- fyysiset ja psyykkiset sairaudet
- päihde- tai sosiaaliset ongelmat

Yllä olevassa taulukossa havainnollistuu, kuinka suuri osuus työiässä olevasta väestöstä on pitkäaikaisesti elänyt toimeentulotuen piirissä. Pitkäaikaisasiakkaiden osuus väestöstä mittaa paremmin todellista köyhyyttä kuin kaikkien toimeentulotukiasiakkaiden osuus väestöstä. Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneiden kohdalta korostuu myös kasautuva syrjäytymisriski, mihin liittyvät ilmiöinä niin pitkäaikaistyöttömyys kuin kotitalouden jäsenten ylisukupolvisen syrjäytymisen riski. Indikaattorin antama prosenttimäärä on Ylitorniolla pysynyt viime vuosina melko samana.

Työikäisen väestön hyvinvointi kytkeytyy luonnollisesti lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin. Aikuisten ongelmat heijastuvat myös lapsiin ja nuoriin.

Elinkeinoelämä

Ylitornion kunta tarjoaa matalan kynnyksen neuvontapalveluja sekä yrittäjille että yrittäjyyttä suunnitteleville. Kesäkuussa 2020 julkistetun kyselyn perusteella Ylitornion kunnan toteuttama elinkeinopolitiikka on Lapin maakunnan parasta.

Maa- ja metsätalous ovat olleet perinteisesti vahvoja elinkeinoja Ylitorniolla. Merkittäviä elinkeinoja ovat kauppa, teollisuus, rakennus- ja liikenneala sekä matkailuala. Tulevaisuudessa työpaikkoja saattaa löytyä myös kaivosalta.

Yrittäjille sekä yrittäjyyttä suunnitteleville on tarjottu matalan kynnyksen neuvontapalveluja. Yrittäjille on järjestetty tietoiskuja, tapahtumia, koulutusta sekä neljä kertaa aamubrunssitilaisuuksia.

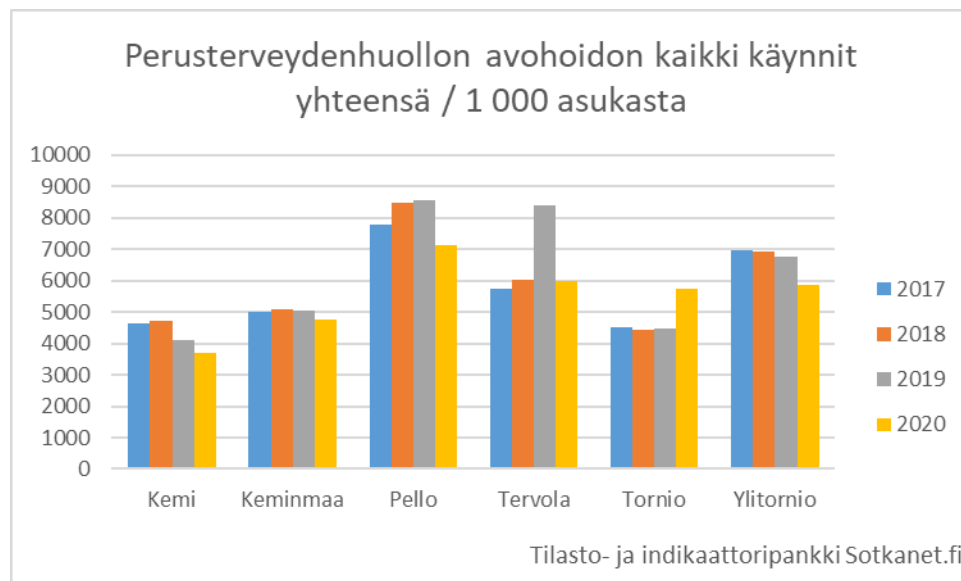
Kunnanvaltuuston hyväksymä Ylitornion elinkeino-ohjelma on keskeinen työvälinen yrityspalvelun toiminnassa.

Rakennuskantaa pyritään lisäämään myymällä tai vuokraamalla tontteja esim. Aavasaksalle. Koronavirusepidemia hiljensi Suomen ja Ruotsin välistä rajakauppaa. Kemi-Tornion ja Lapin kaivoshankkeiden eteneminen pysähtyi myös. Epidemialla on laajat vaikutukset alueen työllisyyteen ja yritysten tulevaisuuden suunnitelmiin.

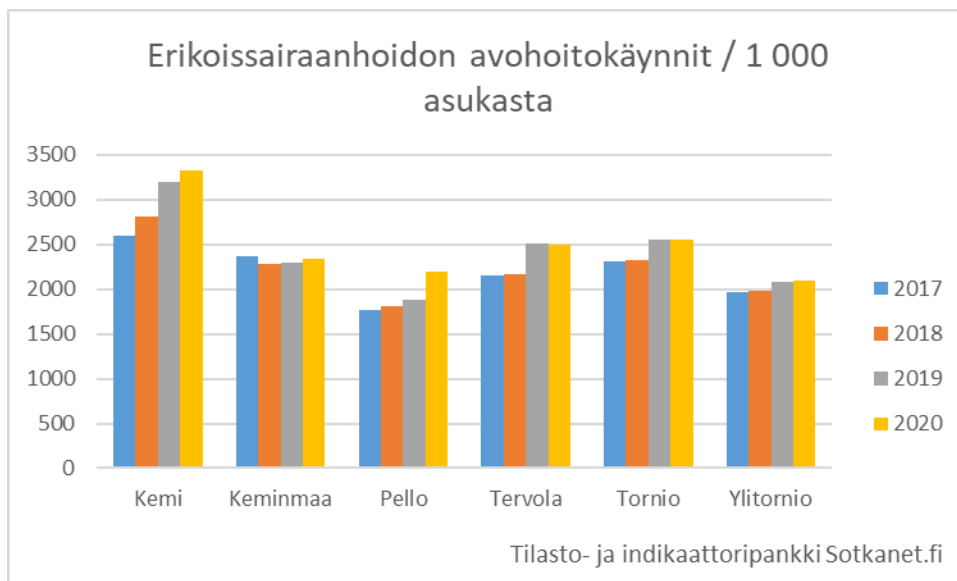
Ylitornion kunnassa on yli 350 yritystä, jotka edustavat kattavasti eri toimialoja. Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto on lähes 102 miljoonaa euroa. Vuonna 2020 yritykset työllistivät noin 660 henkilöä, edellisenä vuonna noin 720 henkilöä. Kaupan, matkailun ja pienteollisuuden aloilla oli suuria ongelmia koronapandemian takia. Pandemian vaikutukset näkyvät yritysten kasvussa ja uusissa investoinneissa.

Suuri tulevien vuosien haaste on saada lisää työikäistä väestöä Ylitorniolle. Monet yritykset kamppailevat jo nyt työvoimapulan kanssa. Hoitoalan lisäksi opetus- ja varhaiskasvatuksen aloilla on työvoiman saatavuusongelmia. Jopa vakituisiin paikkoihin on ollut vähän hakijoita, joten henkilöstötilanne näyttää usealla alalla hyvin haastavalta.

Kunnassa lanseerattiin sadan euron arvoinen hyvinvointipalveluseteli koronavuonna 2020 työskennelleiden kunnan työntekijöiden palkitsemiseksi ja hyvinvoinnin lisäämiseksi, samalla tuettiin ylitorniolaisia yrittäjiä.

Lääkäritilanne on vähitellen parantunut ja työttömien terveystarkastukset pääsivät hyvin vauhtiin. Työttömien terveystarkastuksiin on osallistunut ihmisiä, jotka eivät ole vuosikymmeniin käyneet perusterveystarkastuksessa. Tutkimuksissa heiltä on löydetty kansantauteja, joita on alettu hoitamaan asianmukaisesti ja asiakkaita on tuettu hoitamaan omaan terveyttään ja toimintakykyään. Vuonna 2020 Covid 19-pandemian vuoksi terveyskeskuspalveluissa keskityttiin perustoimintojen ylläpitämiseen, joten työttömien terveystarkastukset jäivät tilapäisesti tauolle.

Yllä olevassa erikoissairaanhoidon koskevassa taulukossa näkyy Ullavan ero Kemiin ja Tornioon. Ullavalla perusterveydenhuollon kattavuus on paljon suurempi kuin näissä edellä mainituissa kaupungeissa. Yksityissektorin terveyspalvelut ovat Ullavalla pienet. Ullavalla panostetaan perusterveydenhuoltoon ja säästetään kustannuksia, kun taas verokäilykaupungeissa erikoissairaanhoidon kustannukset kasvavat.

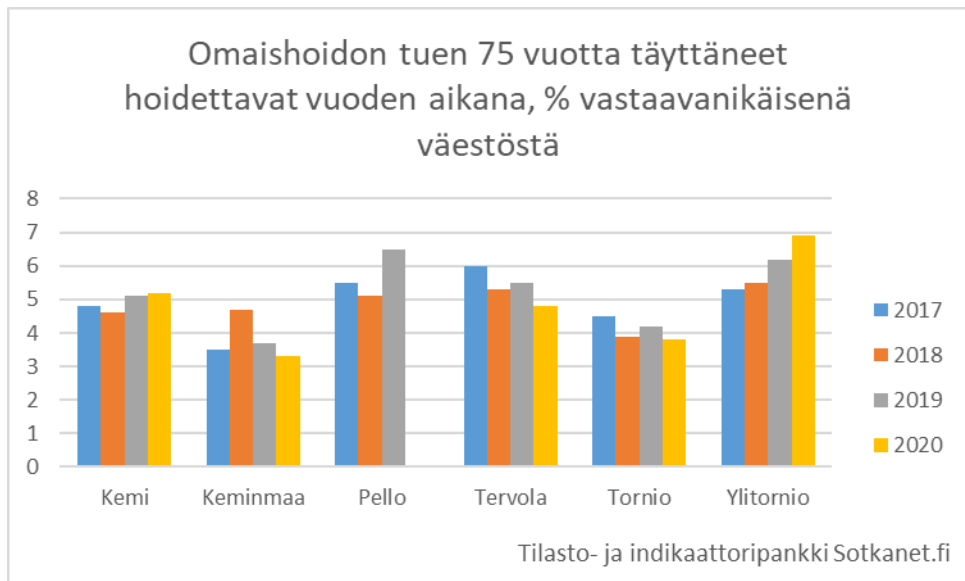
IKÄIHMISET

Vuonna 2013 astui voimaan vanhuspalvelulaki. Laki edellyttää, että valtuustokausittain tehdään suunnitelma ikääntyneen väestön tukemisesta. Ikäihmisten palvelutarpeissa korostuvat saavutettavuus ja esteetön ympäristö. Perinteisillä palvelukanavilla on tärkeä rooli digitaalisten palvelujen lisäksi. Ennaltaehkäisevät palvelut ylläpitävät ikääntyvien toimintakykyä ja jaksamista. On taloudellisesti kannattavaa panostaa Ikäihmisten hyvinvointiin ennaltaehkäisevästi ennen toimintakyvyn heikkenemistä.

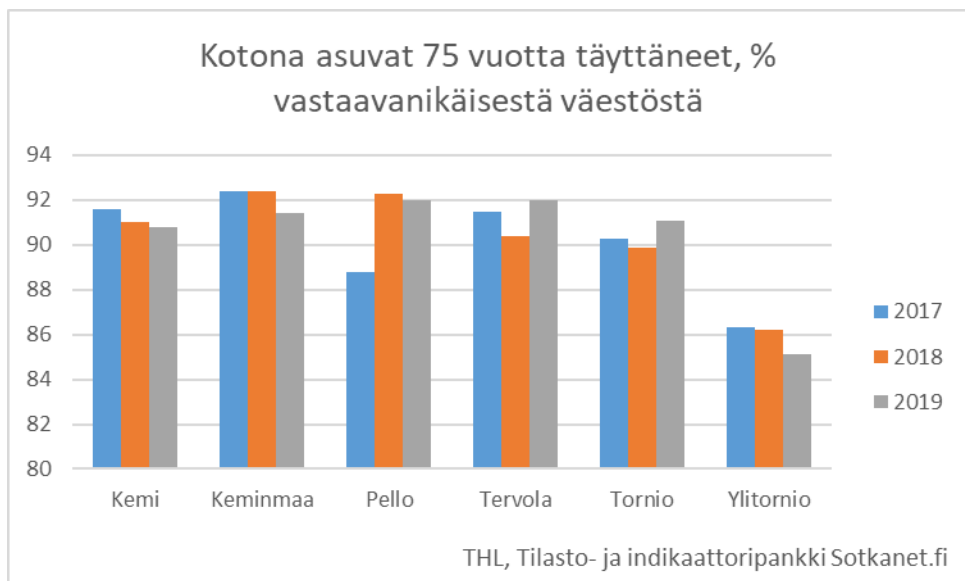
Kyläkeskuksien ulkopuolella asuvien ikäihmisten suurimpia ongelmia on yksityisten teiden talvikunnossapito. Asukkaiden on vaikeaa itse liikkua mihinkään. Huonosti auratut tiet aiheuttavat ongelmia kotihoidon työntekijöille ja esimerkiksi hälytysajoneuvojen pääsyyn asiakkaiden luo.

Kunnassa on aktiivista järjestötoimintaa. Eläkeläisjärjestöt järjestävät jäsenilleen koulutuksia, tapahtumia ja retkiä. Eläkeläisjärjestöjen edustajat kuuluvat myös vanhusneuvostoon, joka on kunnan lakisääteinen pysyvä yhteistyöelin. Vanhusneuvoston tehtävänä on varmistaa ja huolehtia kunnan ikääntyneen väestön vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksista. Vuonna 2020 vanhusneuvoston kokoontumiset olivat hyvin rajoitetut koronan takia.

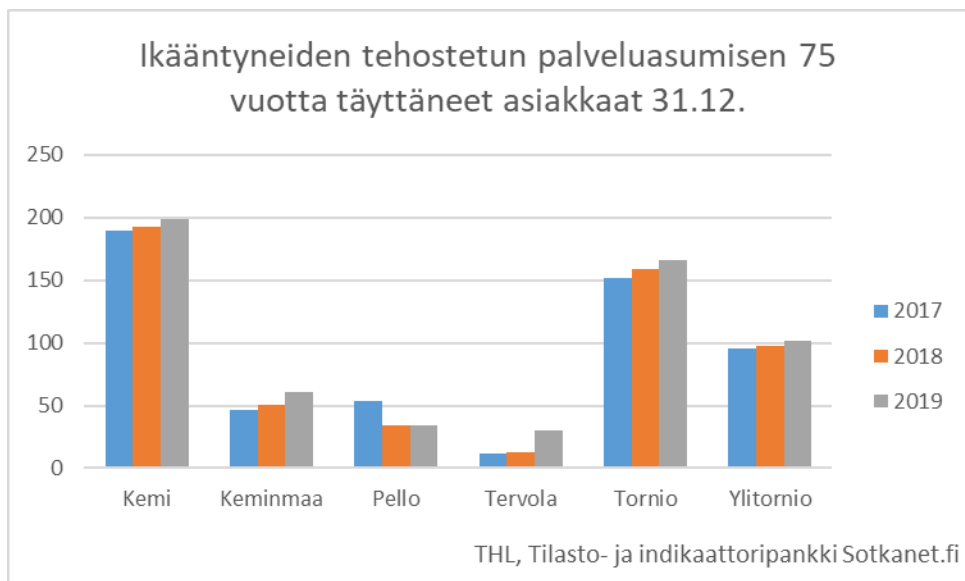
Kunnan vapaa-aikatoimi järjestää mahdollisuuksien mukaan ympäristökylillä asuville ikäihmisille kyydityksiä erilaisiin kuntakeskuksessa järjestettäviin tapahtumiin. Samoin vapaa-aikatoimi on järjestänyt keskustelupiirejä ja liikuntakerhoja ikäihmisille sekä kuntakeskuksessa että sen ulkopuolella. Väestön ikääntyminen tuo haasteita tuleville vuosille ja se lisää väistämättä ihmisen avun tarvetta.

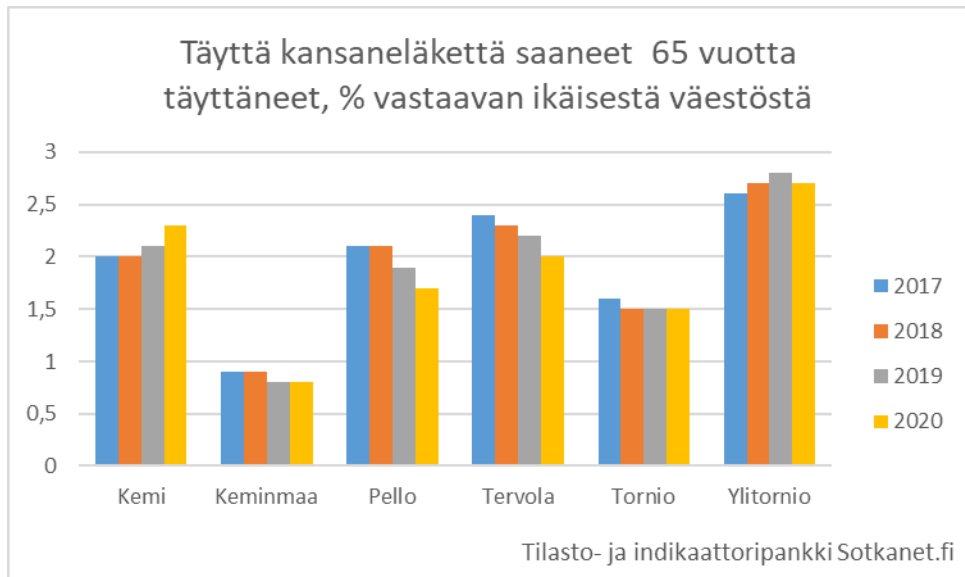
Omaishoidolla tarkoitetaan ikääntyneen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotioloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Omaishoidon tuki muodostuu hoidettavalle annettavista, hänen tarvitsemistaan palveluista sekä omaishoitajalle annettavasta hoitopalkkiosta, vapaasta ja omaishoitoa tukevista palveluista. Kunta ja hoitaja tekevät omaishoidon järjestämisestä toimeksiantosopimuksen. Omaishoidontukipäätöksiä määrää jatkuvasti kasvuaan.

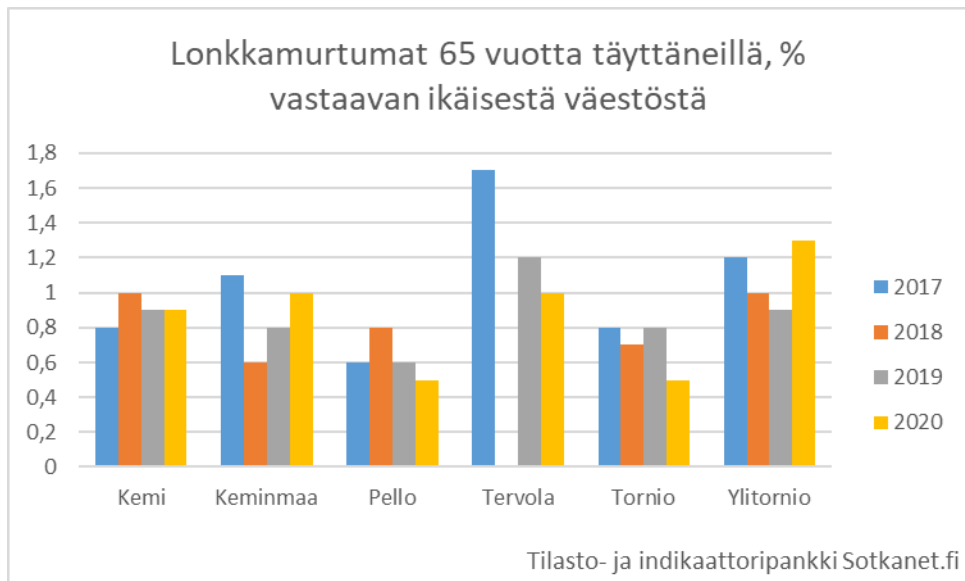
Vuonna 2020 Ylitorniolla oli kotipalvelun asiakkaina 164 henkilöä. Vuonna 2020 käynnistyi vanhusten päivätoiminta sekä Alkkulassa että kuntakeskuksen ulkopuolella, mutta COVID 19-pandemia hidasti ja rajoitti päivätoiminnan järjestämistä. Päivätoiminnan tavoitteena on lisätä ikäihmisten osallisuutta ja parantaa näin sosiaalista toimintakykyä.

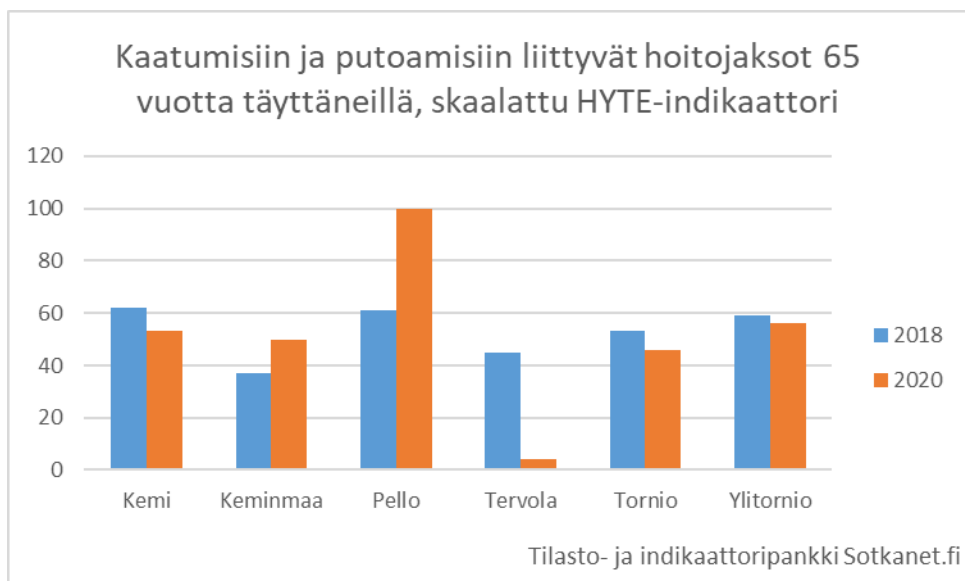
Ylitornioilla kotona asuvien yli 75-vuotiaiden kuntalaisten määrä on vähentynyt viime vuosina. Kunnassa toimii kolme yksityistä tehostetun palveluasumisen yksikköä. Ylipäänsä Ylitornioilla ikääntyneitä on suhteessa enemmän tehostetun palveluasumisen piirissä kuin verrokkikunnissa, koska monet ylitorniolaiset ikäihmiset siirtyvät palvelutaloihin pitkien välimatkojen ja yksinasumisen tuoman turvattomuuden takia. Kunnassa huomioidaan ikäihmisen yksilöllinen tarve. Kaksi seuraavaa diagrammia kuvaa kotona asuvien 75 vuotta täyttäneiden ja tehostetussa palveluasumisessa asuvien tilanne. Vuodelta 2020 ei ole tilastotietoja, vaan viimeisimmät tiedot ovat vuodelta 2019.

Täyttä kansaneläkettä saaneiden 65 vuotta täyttäneiden prosentuaalinen määrä on hieman vähentynyt kunnassamme viime vuosina, mutta verrokkikuntiin nähden Ylitornion tilanne on huonoin. Kuntamme ikäihmiset ovat pienituloisia, koska täyden kansaneläkkeen saajia ovat henkilöt, joilla on vain vähän tai ei lainkaan ansioeläkettä. On vaikea löytää syitä, miksi Ylitornioilla on pienituloisia ikäihmisiä. Pienituloisten eläkeläisten joukossa on ehkä naisia, jotka ovat työuransa tehneet pienellä maatilalla ja kotiäitinä.

Yllä oleva diagrammi kuvaa kyseessä olevan ikäluokan vakavampien kaatumistapaturmien määrää. Koska murtumat vaativat usein leikkaushoitoa sairaalassa ja toipumisen tukemiseksi kuntoutusta, lonkkamurtumien ehkäisy on taloudellisesti kannattavaa. Lonkkamurtumien ennaltaehkäisy perusteena on ikäihmisten taustalla olevien sairauksien tunnistaminen ja hyvä hoito, monipuolinen ravinto, fyysinen aktiivisuus, asunnon ja ympäristön esteettömyys, kaatumisten ehkäisy sekä osteoporoosin ehkäisy ja hoito. Kotisairaanhoidon, kotipalvelun hoitajat ja diabeteshoitaja tapaavat säännöllisesti ikäihmisiä ja samalla arvioivat heidän terveyttään ja toimintakykyään. Samalla annetaan ravitsemistietoutta ja liikuntaohjeita. Muistihoitajan luona tutkitaan ikäihmisen muistia ja tarvittaessa ohjataan jatkotutkimuksiin. Lonkkamurtumien määrä on noussut hieman vuonna 2020 aikaisempiin vuosiin ja verrokkikuntiin nähden. On vaikea löytää selkeää syytä murtumamäärien kasvuun, mutta kuntalaisten ikärakenne vanhenee koko ajan. Koronan takia ikäihmisten liikkuminen on ollut myös rajoitetumpaa ja monet kunnan tai seurojen liikunta-aktiviteetit ovat olleet tauolla.

Yllä olevassa taulukossa indikaattori ilmaisee kahden viimeisimmän mittauksen välillä tapahtuneen muutoksen vuoden aikana kaatumisen tai putoamisen vuoksi sairaanhoitoa

saaneiden 65 vuotta täyttäneiden potilaiden hoitojaksojen lukumäärässä kymmentä tuhatta vastaavan ikäistä asukasta kohti. Sairaalahoidon sisältää sekä julkisen sektorin että yksityisen sektorin järjestämän sairaalahoidon.

Ikääntyneiden ihmisten kaatumisia voidaan ehkäistä poistamalla ympäristöön liittyviä vaaranpaikkoja esimerkiksi huolehtimalla asianmukaisesta hiekoittamisesta sekä tarjoamalla mahdollisuuksia lihaskunnon harjoittamiseen (liikkumisryhmät, liikuntaneuvonta), toimintakyvyn ylläpitämiseen (ulkoilureitit, fyysinen ympäristö ja muistineuvonta) sekä sopivaan ja riittävään ravintoon (ravitsemus- ja ruokapalvelut).

MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTTAMINEN

Ylitornion kunta palkkasi elokuussa 2017 pakolaisohjaajan ja kunta vastaanotti ensimmäiset syyrialaiset kiintiöpakolaisensa samana syksynä, jolloin kuntaan saapui 15 henkeä. Kiintiöpakolaisia on saapunut seuraavina vuosina lisää ja vuoden 2020 lopussa kunnassa asui 47 kiintiöpakolaista.

Lappia-Koulutus Oy järjestää maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen Ylitorniolla ja Meän Opisto järjestää luki-koulutuksen. Koululle on palkattu arabiankielinen koulunkäynninohjaaja Valo-luokan ja henkilökunnan avuksi. Koronavuodesta huolimatta kotouttaminen on onnistunut hyvin. Kiintiöpakolaisista osa on jo ammatillisessa koulutuksessa ja osa on jo työllistynyt avoimille työmarkkinoille. Koronatilanteen vuoksi 2020 kuntaan osoitettu pakolaiskiintiö saapuu vasta vuoden 2021 puolella.

KAIKISTA IKÄRYHMISTÄ

Kaikkien ikäryhmien hyvinvointiin vaikuttaa kodin ja perheen taloudellinen tilanne sekä työikäisten työllisyys ja työkyky. Vanhempien työttömyys heijastuu koko perheeseen. Ikääntyneillä taloustilanne vaikuttaa suoraan mahdollisuuksiin harrastaa ja huolehtia terveydestään.

Kunnassa on tärkeää varmistaa ja parantaa kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksia sekä kehittää asiakaslähtöistä palvelua. Turvallisuuden tunne, yhteisöllinen välittäminen, kuntalaisten vaikuttamismahdollisuudet ja osallisuuden kokeminen antavat vahvan perustan yksilön hyvinvoinnille.

Ylitornion kuntalaisten pienituloisuusaste heijastuu kaikissa ikäluokissa aina lapsiperheistä pelkkää kansaneläkettä nauttiviin eläkeläisiin asti. Huono-osaisuuden periytyminen yli sukupolvien on suuri huolenaihe. Kaikissa ikäryhmissä ja hallinnonaloilla on näkemys, että ongelma kasaantuvat samoille ihmisille. Syrjäytymisriski alkaa jo lapsena tietyissä perheissä. Nämä lapset ja perheet pitäisi kyetä tunnistamaan jo neuvolassa, jotta heitä pystyttäisiin auttamaan paremmin.

Ylitornion kunnassa kannustetaan kuntalaisia liikkumaan ja harrastamaan. Kunnassa on erinomaiset liikuntapalvelut kuten uimahalli, kuntotalo, urheilukenttä ja jäähalli. Ainiavaaran liikuntakeskus tarjoaa kesäaikaan mahdollisuuden muun muassa lenkkeilyyn, patikointiin, sauvakävelyyn ja frisbeegolfin pelaamiseen. Talvella samoissa maisemissa hiihdetään hyvin hoidetuilla laduilla. Perheystävällinen Aavasaksan laskettelukeskus tarjoaa hiihto- ja laskettelumahdollisuuksia kaikenikäisille talviurheilun harrastajille.

Vuoden 2020 liikunta- ja muut vapaa-ajan tapahtumat jäivät monilta osin toteutumatta vaikean koronatilanteen vuoksi. Vuoden aikana järjestettiin monenlaisia tempauksia, joiden

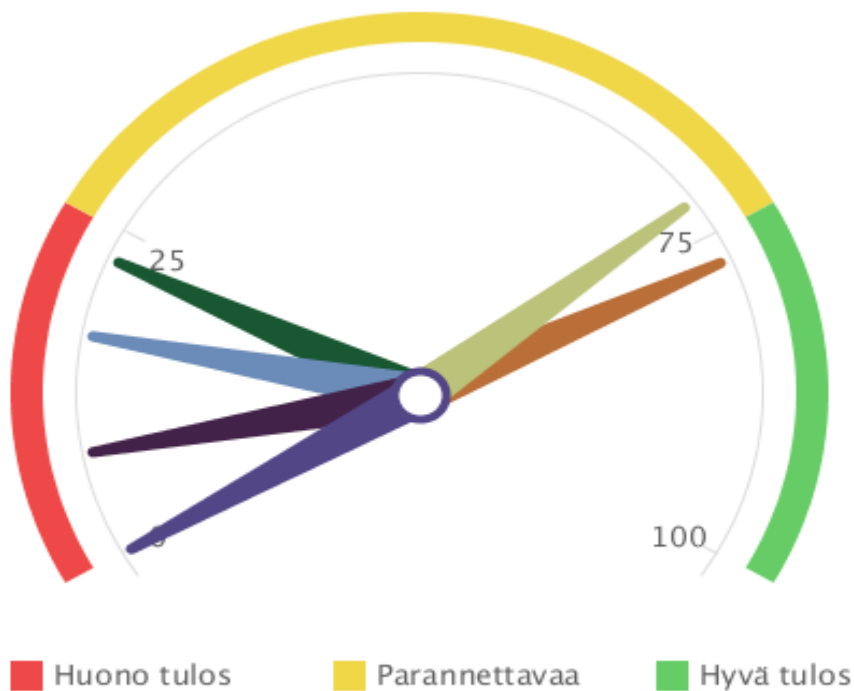
tarkoituksena oli aktivoida ja kannustaa osallistuja itseohjautuvasti suorittamaan aktiviteetteja. Myös esimerkiksi liikunnan ohjausta toteutettiin etänä. Liikunnan ohjaukseen työstettiin myös videoita, jotka helpottavat liikkumista esimerkiksi kuntotalolla.

Kesällä 2020 vapaa-aikatoimi järjesti runsaasti toimintaa, mutta koronan takia pääsääntöisesti ulkona. Liikuntakerhoja pyöritettiin eri ikäisille, naisille ja nuorille pesäpalloa, ohjattua sauvakävelyä Ainiovaarassa, seikkailurata lapsille, jalkapallokerhoa eri ikäisille, kuntoporrastreeniä, erätaitoja leikkien kautta, opastusta yleisurheilutaitoihin, ohjattua kahvakuulatreeniä, liikkuvuus- ja koordinaatiotreeniä sekä ohjattua frisbeegolfia.

Kunnassa toimii useita aktiivisia liikuntajärjestöjä kuten Aavasaksan Kisa, Aavasaksan Urheilijat, Ylitornion Voimistelu ja Liikunta sekä Etpo-72. Liikuntajärjestöt tarjoavat ohjattua toimintaa ja kilpailutoimintaa kuntalaisille.

Liikunnan palveluketju- hanke aloitettiin jo vuonna 2019 ja vuonna 2020 tarkoitus oli tämän konseptin avulla kohdistaa palveluita erityisesti terveytensä ja hyvinvointinsa kannalta riittämättömästi liikkuville henkilöille ja kokonaisvaltaisesti terveellisiin elämäntapoihin kannustaminen. Toiminnan onnistumisen edellytys on etenkin terveydenhuollon ja liikunnan ammattilaisten tiivis yhteistyö.

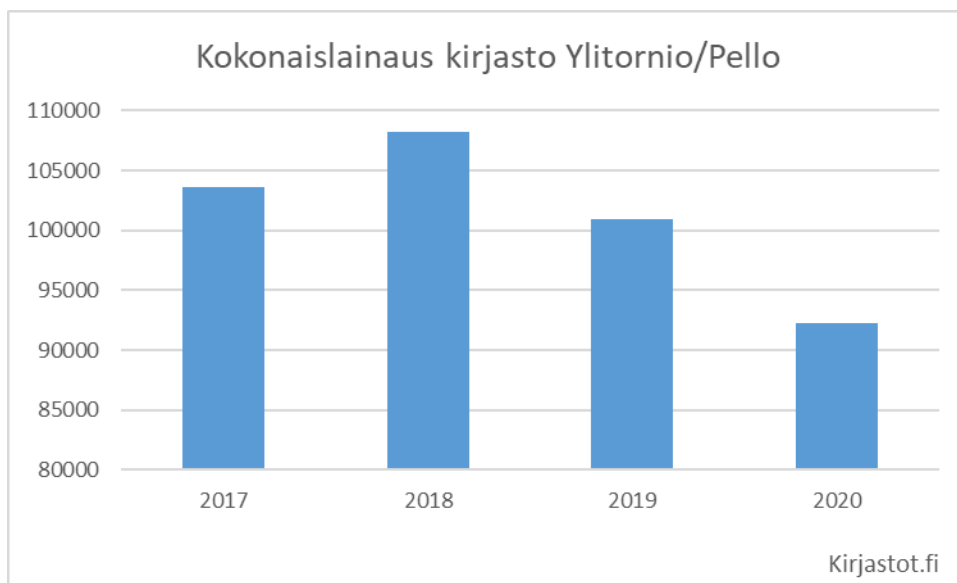
TEA-viisari Liikunta Ylitornio 2020 (Hyte-kerroin)

Pisteet	Ylitornio	Koko maa
Liikunta	33	72
Sitoutuminen	17	62
Johtaminen	77	83
Seuranta ja tarveanalyysi	8	54
Voimavarat	72	63
Osallisuus	0	95
Muut ydintoiminnat	23	75

Liikunnan Tea-viisarin pisteissä on parantamiseen varaa. Eritoten kuntalaisten osallistamisessa. Huonoon Tea-viisari tulokseen on reagoitu ja vapaa-aikatoimeen haettiin valtionavustusta, jonka turvin liikunnanohjaaja keskittyy liikuntasektorin kehittämiseen ja liikuntastrategian luomiseen.

Tornionlaakson kirjasto kuuluu Lapin kirjastoon ja kirjaston asiakkaalla on käytössään koko Lapin kirjaston kokoelmat. Käytettävissä on myös lehtisali, asiakaspäätteitä ja langaton verkko. Kirjastoauto Väylän kulkuri on palvellut kuntakeskuksen ulkopuolella asuvia kuntalaisia jo vuodesta 2012 alkaen. Kirjastossa järjestetään satutunteja lapsille, kirjallisuuspiirejä ja musiikkihetkiä kaikenikäisille.

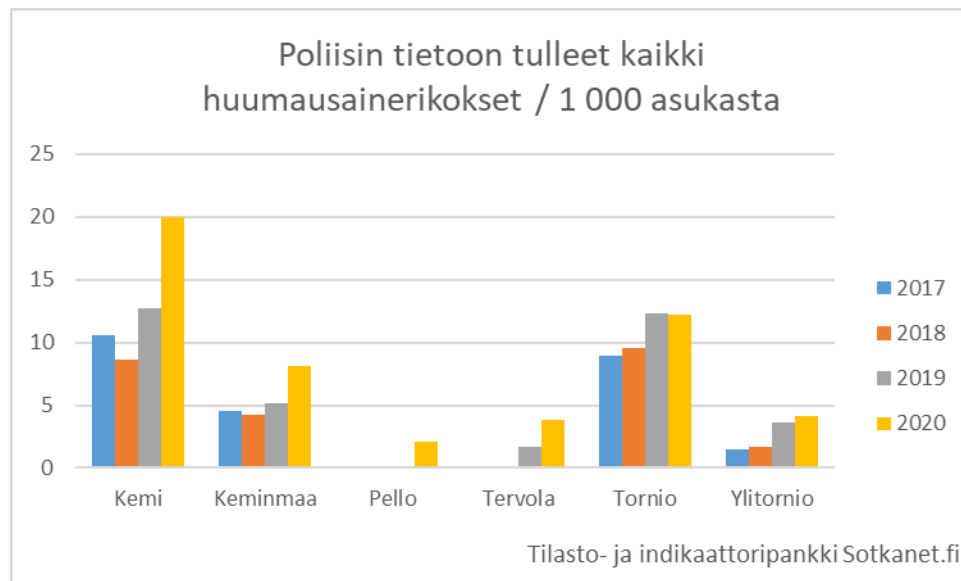
Ylitornion kirjaston remontti valmistui tammi-helmikuussa 2020 ja kirjasto pääsi muuttamaan maaliskuussa remontoituun tilaan. Samassa yhteydessä hyllyjärjestystä muutettiin, lasten osaston paikka vaihtui ja uusi ryhmätyö/näyttelytila saatiin käyttöön. Ylitornion toimipiste pääsi koronan aiheuttaman sulun takia palvelemaan asiakkaita kirjastotiloissa vasta 1.6.2020 alkaen. Sulkuaikana kirjasto palveli esim. noutokirjapalvelulla ja piti asiakkaisiin yhteyttä mm. sosiaalisen median kautta. Omatoimikirjaston tekniikkaa pyrittiin päivittämään kuluneen vuoden aikana, mutta lopulta korona siirsi tekniikan päivityksen alkuvuoteen 2021.

Ylitornion kirjastossa aloitettiin syksyllä 2020 kunnan ja seurakunnan yhteisesti luotsaama avoin olohuonetoiminta, jonka oli tarkoitus olla kuntalaisten yhteinen matalan kynnyksen kohtaamispaikka. Koronarajoitusten takia toiminta jäi kuitenkin tauolle.

Meän Opisto on Tornionlaakson seutukunnan, Ylitornion ja Pellon yhteinen seutuopisto. Meän Opisto toimii aktiivisesti ympäristössään ja edistää kansanvaltaisuuden, tasa-arvoisuuden ja moniarvoisuuden toteutumista. Opiston opinnot ovat yleissivistyksellisiä, harrastuksellisia ja yhteiskunnallisia opintoja. Koulutustarjonnalla vastataan kuntalaisten kysyntään. Uusia kursseja tuodaan kurssitarjontaan ja vanhoja suosittuja kursseja pidetään mukana kurssitarjonnassa. Kevään 2020 toimintakausi jäi lyhyemmäksi maassa vallinneen koronatilanteen takia.

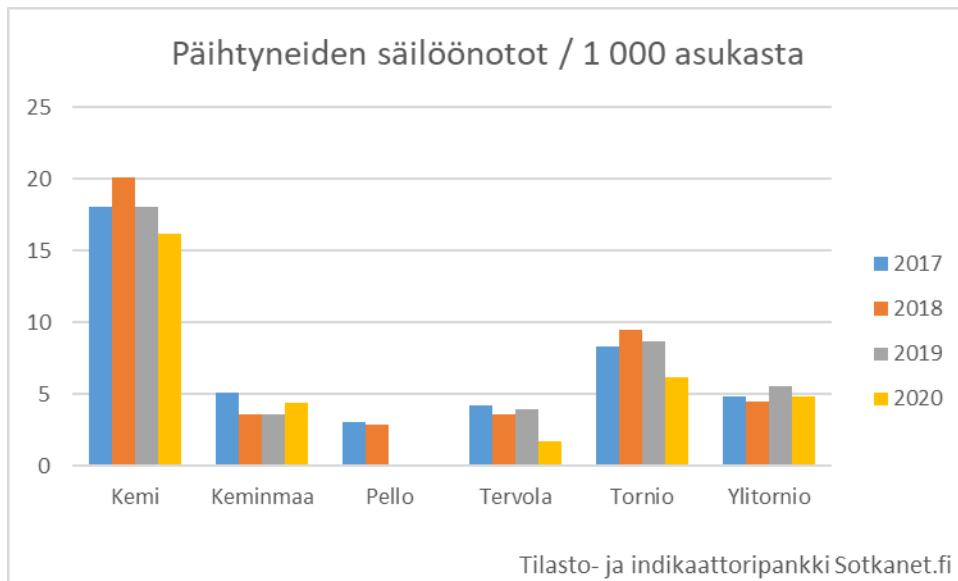
Meän Opisto on järjestänyt vuonna 2020 Tikittääkö digihankkeen avulla digineuvolaa ja Ylitornion vankilalle digikoulukoulutuksia. Opisto aloitti vuoden 2020 lopussa luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen maahanmuuttajille ja koulutus jatkui vielä vuoden 2021 puolelle.

Turvallisuus

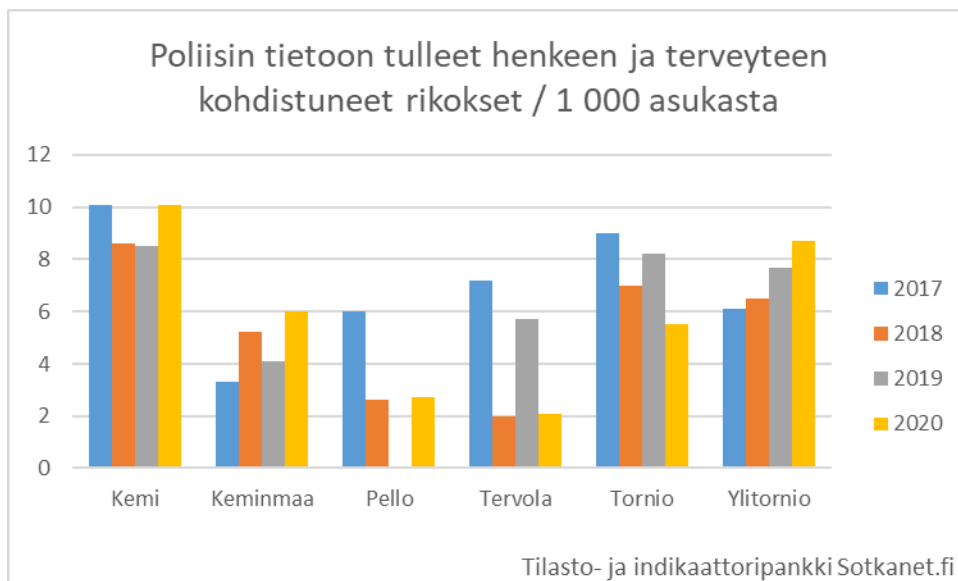

Huumausainerikoksiin kuuluvat huumausaineen käyttörikokset, huumausainerikokset sekä törkeät huumausainerikokset. Huumausainerikostilastoissa tapahtuvat muutokset heijastavat suurelta osin päihteiden käytössä tapahtuvia muutoksia. Huumausainerikos-indikaattori on osittain riippuvainen viranomaisten aktiivisuudesta, sillä etenkin huumausaineenkäyttör rikoksia jää myös kirjaamatta.

HSS eli hoito syytteen sijaan on ohjelma, jossa on useampi Lapin kunta mukana. Käytännössä, jos joku 15 – 25-vuotias jää kiinni huumausaineen käyttörikoksesta, hän voi ilmoittautua hoitoon A-klinikalle. Tällä tavoin hän voi syytteen sijaan suorittaa hoidon, jonka tarkoituksena on päästä eroon riippuvuudesta. Hoitojakson aikana henkilö osallistuu tiettyyn määrään huumeseuloja ja kun seulat ovat olleet puhtaita, tulokset toimitetaan poliisille, joka voi antaa käyttörikoksesta esim. huomautuksen sakkojen sijaan.

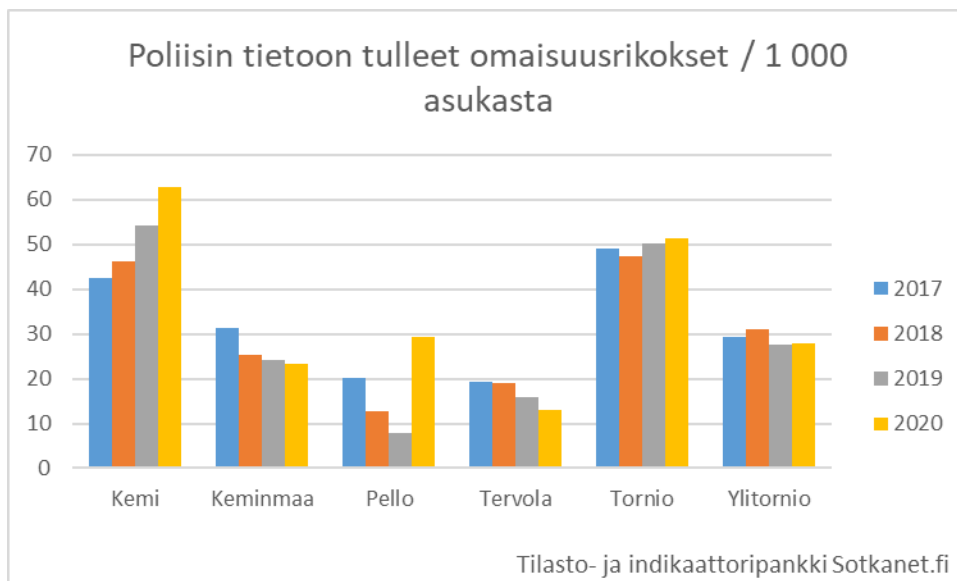

Säilöönotto päihtymyksen vuoksi tehdään henkilön turvaamiseksi. Kyseessä on turvallisuuteen ja järjestykseen liittyvä indikaattori, joka kertoo osaltaan myös viranomaisten aktiivisuudesta ja resursseista.

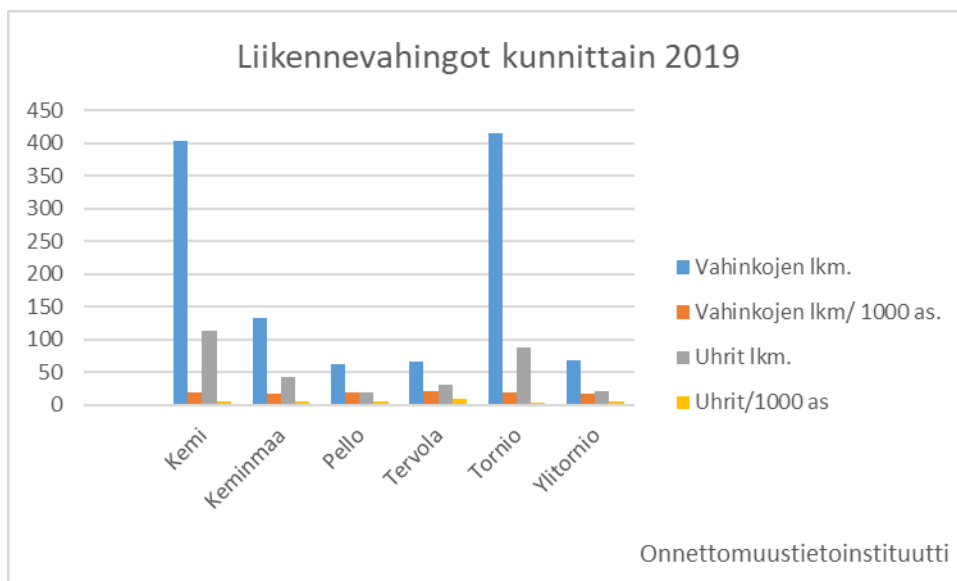
On huolestuttavaa, että henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset ovat lisääntyneet viime vuosina. Kyseessä ovat sellaiset väkivaltarikokset, joista on tehty rikosilmoitus, rangaistusvaatimusilmoitus tai annettu rikesakko. Suuri osa rikoksista ei tule poliisin tietoon. Rikokset kirjataan tekopaikan mukaan. Väkivaltarikoksiin sisältyvät murhat ja tapot sekä henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset. Väkivaltarikostilastoissa tapahtuvat muutokset heijastavat suurelta osin päihteiden käytössä tapahtuvia muutoksia.

Moniammatillinen riskiarviointiryhmä väkivallan uusiutumiselle eli MARAK on toiminut vuodesta 2015 lähtien Länsi-Pohjan alueella (Kemi-Kemijärvi ja Tornio). Toiminta on valtakunnallista ja sitä hallinnoi THL. Ylitornio ei toistaiseksi ole toiminnassa vielä mukana. MARAK-ryhmässä toimii edustajia eri ammateista, joiden tarkoitus on auttaa parisuhdeväkivallan uhria pääsemään turvallisesti irti väkivaltaisesta suhteesta. Länsi-Pohjan alueella tulokset ovat olleet erittäin hyviä. Ylitorniolla olisi myös tarvetta vastaavaan toimintaan.

Yllä oleva taulukko antaa tietoa poliisin tietoon tulleista omaisuusrikoksista, joista on tehty rikosilmoitus, rangaistusvaatimusilmoitus tai annettu rikesakko. Omaisuusrikoksia ovat mm. varkaudet, ryöstöt, petokset ja maksuvälinepetokset. Näiden rikosten tilanne on Ylitorniossa pysynyt viime vuosien aikana melko muuttumattomana.

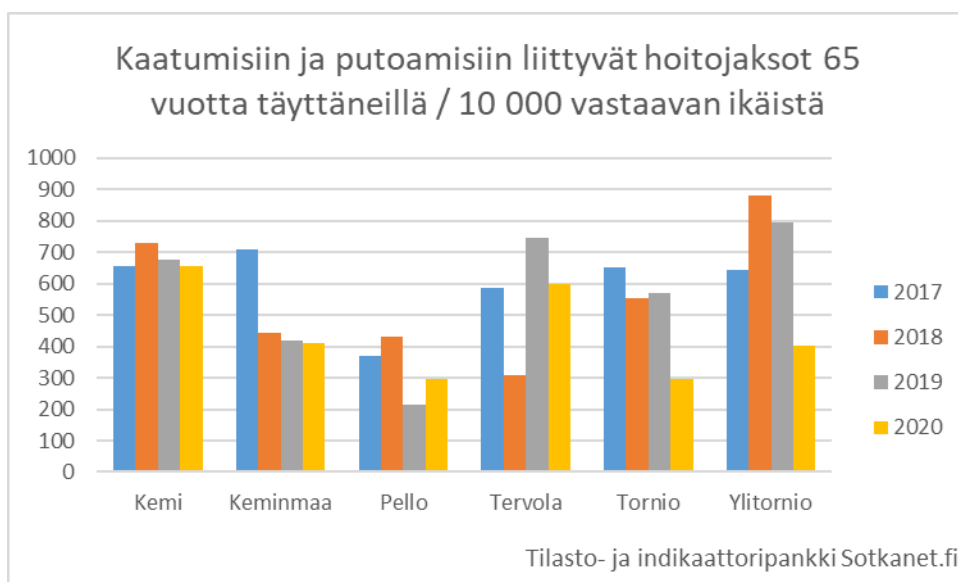
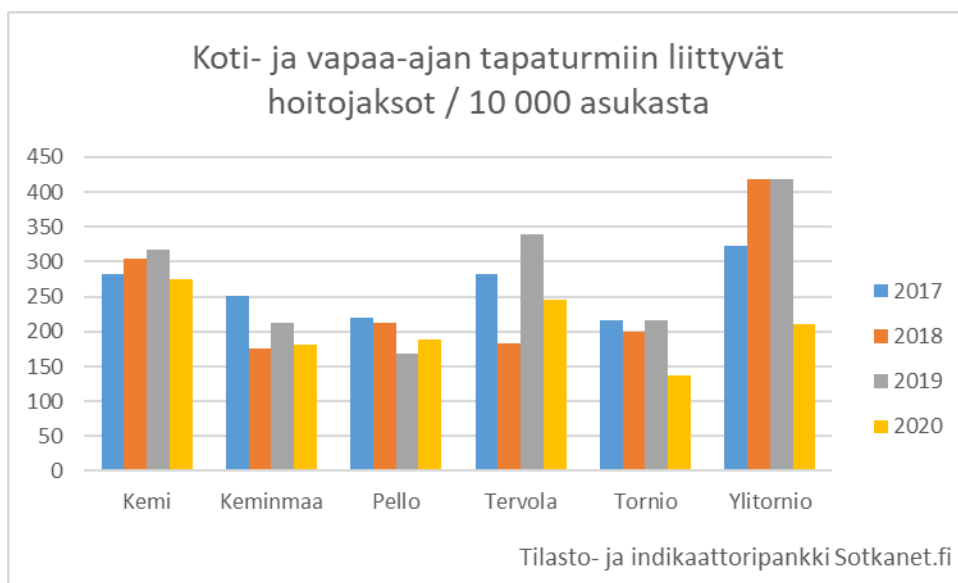
Poliisin näkyminen kunnassa parantaisi asukkaiden turvallisuutta. Ylitorniossa on pitkään ollut vain yksi poliisi, mutta nyt tilanne tulevaisuuden tilanne näyttää paremmalta, koska resursseihin on luvassa lisäystä.

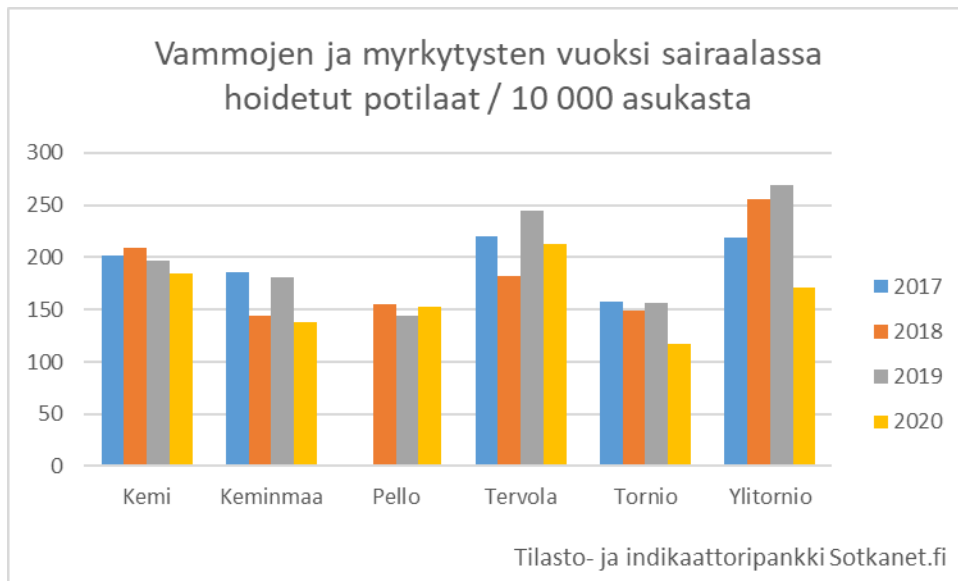

Yllä oleva taulukko avaa liikennevahinkojen tilannetta Ylitorniossa ja verrokkikunnissa. Viimeisin tilasto on vuodelta 2019. Isoissa kaupungeissa luonnollisesti liikennevahinkojen määrä on suurempi. Ylitornion tilanne ei poikkea muista pienistä verrokkikunnista. Ylitorniossa haettiin Traficomilta avustusta pyöräliikenteen ja jalankulun turvallisuuden kehittämiseen. Asustusta myönnettiin 15.000 euroa ja kunnassa on käynnistetty jalankulun ja pyöräliikenteen kehittämissuunnitelman teko. Konsultina suunnitelman laatimisessa toimii Ramboll Finland Oy. Ylitornion jalankulun ja pyöräilyn kehittämissuunnitelman tavoitteena on tehdä laatuaan ensimmäinen alueen kävelyä ja pyöräilyä koskeva kehittämissuunnitelma. Kehittämissuunnitelma laaditaan ulottuen vuoteen 2030. Työssä määritetään pyöräliikenteen

ja jalankulun kehittämisen strategia sekä tavoitetilä. Asetetut tavoitteet sekä työn aikana määriteltävät edistämistoimenpiteet ohjaavat pyöräliikenteen ja jalankulun edistämistyötä kunnassa tulevina vuosina. Kaikkea läpileikkaavana teemana on myös kuntalaisten terveyden tukeminen motivoimalla omin voimin liikkumiseen sekä suunnittelemalla hyvät puitteet sille.

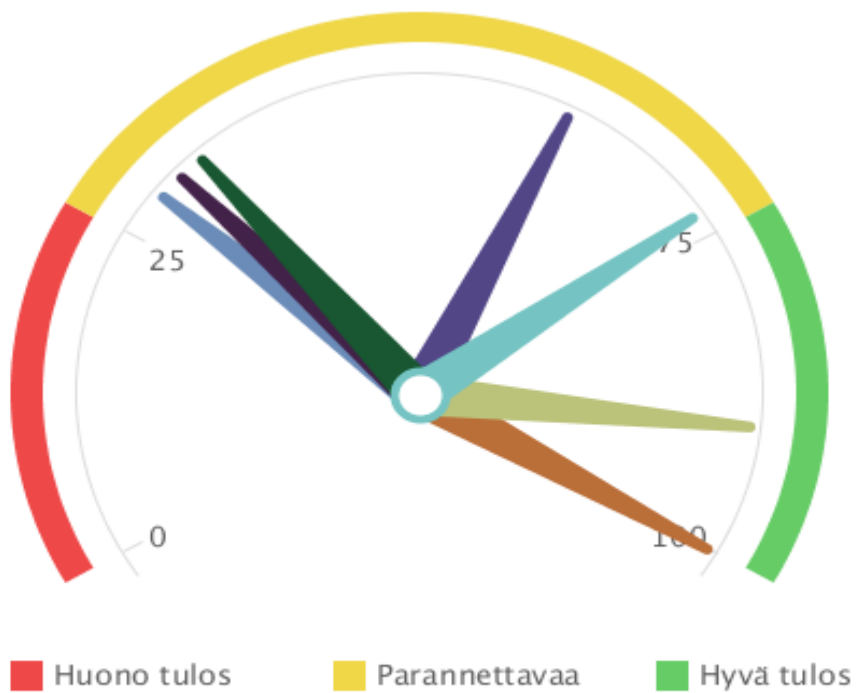
Seuraavissa diagrammeissa avataan kuntalaisten turvallisuustilannetta tapaturmien, kaatumisien, putoamisien, vammojen ja myrkytysten osalta vuosina 2017 – 2020. Ylitorniolle trendi on vuonna 2020 ollut kaikkien näiden edellä mainittujen osalta laskeva, eli suunta on parempaan.

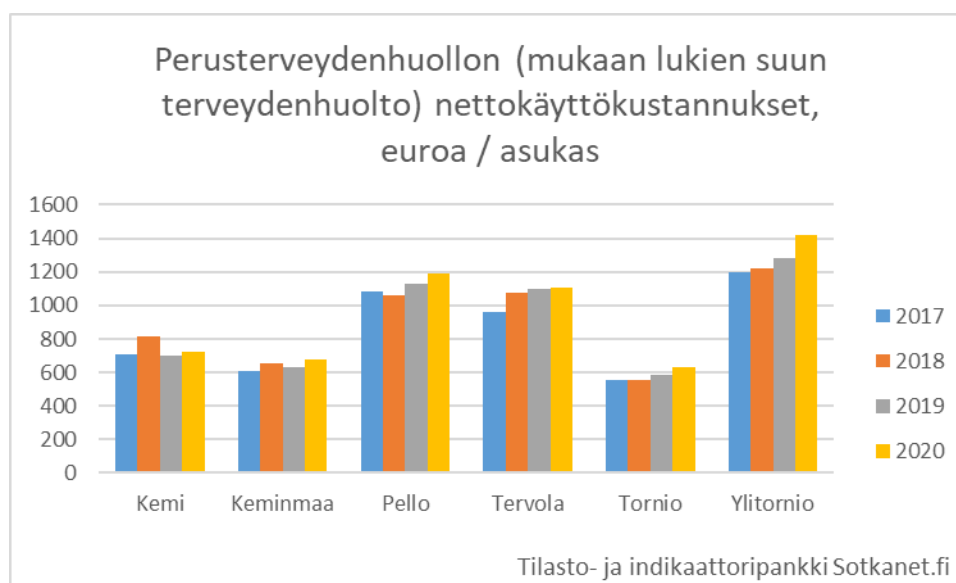

Sairastavuus

Perusterveydenhuolto Tea-viisari 2020

Pisteet	Ylitornio	Koko maa
Perusterveydenhuolto	59	63
Sitoutuminen	29	33
Johtaminen	100	82
Seuranta ja tarveanalyysi	31	47
Voimavarat	90	69
Yhteiset käytännöt	61	62
Osallisuus	33	69
Muut ydintoiminnot	73	81

Yllä olevaa taulukkoa analysoitaessa on tärkeää huomata, että kunnat ja alueet ovat erilaisia. Etäisyys, työllisyys/työttömyys, väestön kasvu/väheneminen/ikä rakenne, laitosvaltaiset rakenteet ja kunnan tarjoaminen palveluiden osuus vaikuttavat suoraan perusterveydenhuollon nettokustannuksiin. Nämä edellä mainitut tekijät selittävät suurelta osin Ylitornion tulokset.

Hyvinvointi- ja turvallisuuskysely kuntalaisille

Syksyllä 2021 toteutettiin laaja hyvinvointi- ja turvallisuuskysely kuntalaisille. Kyselyllä kartoitettiin kuntalaisten hyvinvointia, terveyttä, turvallisuutta ja palveluiden käyttämistä. Kysely toteutettiin Webropol-kyselynä, mutta myös paperiversio oli saatavissa.

Kyselyyn vastasi 89 henkilöä ja heistä n. 72 prosenttia oli naisia. Suurin osa vastanneita kuului ikäryhmään 45 – 64 vuotta. Kyselyyn vastanneet asuivat melko tasaisesti Ylitorniolla, keskustassa ja kuntakeskuksen ulkopuolella. Muuttoaikeita oli 22 prosentilla vastanneista ja syitä muuttoon olivat esim. työ, opiskelu, ei ole muita aktiviteetteja kuin liikunta, huonot kulkuyhteydet, perhesuhteet, turvattomuus.

Suurin osa kyselyyn osallistuneista koki itsensä terveiksi ja olonsa turvalliseksi. Valtaosa oli tyytyväisiä taloudelliseen tilanteeseensa ja perhesuhteisiinsa. Suurin osa harrasti mielellään liikuntaa. Kyselyn mukaan motivaatiota liikunnan lisäämiseen lisäisi kävely- ja pyöräilemisen

lisääminen, uudet liikuntamahdollisuudet esim. keilailu ja golf, avantouintimahdollisuus, isommat kuntosalit, potkukelkan ja pyörän vuokrausmahdollisuus.

Suurin osa vastanneista nukkui kertomansa mukaan hyvin ja riittävästi. Samoin ruokailutottumukset olivat monipuoliset ja terveelliset. Alkoholin ja tupakkatuotteiden käyttö oli kyselyyn osallistuneilla hyvin vähäistä. Kolme prosenttia vastanneista kertoi käyttävänsä satunnaisesti huumeita.

Turvattomuutta ja hyvinvointia heikentäviä tekijöitä vastaajien mukaan olivat esim. poliisin näkymättömyys katukuvassa, ambulanssin pitkä odotusaika, pimeät tiet, rikollisuus, pyöriteiden puuttuminen, koronarajoitukset ja huoli omasta tai kumppanin jaksamisesta. Turvallisuutta ja hyvinvointia puolestaan lisäsivät asuinalueen yhteisöllisyys, kunnan rauhallisuus, luonto, harrastukset, kohtuullinen toimeentulo ja terveys.

Ylitornion vapaa-ajanpalveluihin oltiin pääsääntöisesti tyytyväisiä. Liikuntapalvelut ja kirjasto saivat erityisesti kiitosta. Hyvin hoidettua uimarantaa kaivattiin, samoin avantoa. Kunnan palveluihin oltiin pääsääntöisesti tyytyväisiä ja vastanneet kokivat saavansa hyvää asiakaspalvelua yrityksiltä ja kunnasta. Kunnan palveluiden parantamiseksi nousi seuraavia ehdotuksia ja kommentteja: terveydenhuoltoon pitää saada lisää henkilöstöä, työsuojelussa on parantamisen varaa, uusia vuokra-asuntoja, esiintyjiä ja tapahtumia lisää, uusia työpaikkoja kaivoksen perustamisen myötä, poliitikkojen tulee tehdä yhteistyötä kunnan kehittämiseksi ja lopettaa mustamaalaus, jokivarren raivaus siistimmäksi, käymälöitä hiihtolatuojen ja lenkipolkujen varsille.

Ilonaiheita:

- kunnan taloustilanne vielä tasapainossa
- monipuolinen elinkeinoelämä ja palvelut
- hyvät yrityspalvelut
- ikäihmisten palvelutarpeen yksilöllinen huomioiminen
- tehostettujen palveluasumisyksikköjen määrä
- lääkäritilanne on hyvä
- lapsiperheiden monipuoliset palvelut
- kunnassa on lukio
- hyvät oppilashuollon resurssit
- aktiivinen nuorisovaltuusto
- erinomaiset liikunta- ja vapaa-ajanviettomahdollisuudet
- uusi päiväkotito
- remontoitu kirjasto ja nuorisotalo
- kiintiöpakolaiset ovat hyvin kotoutuneet kuntaan
- nuorisotyöttömyys vähäistä
- poliisille tulossa lisää resursseja
- Ankkuri-toiminnan käynnistyminen
- kevään 2020 koronasulun myötä kuntalaiset vahvasti aktivoituneet vapaa-ajan toimintoihin

Huolenaiheita:

- alueiden eriytyminen
- verotulojen kehitys
- lainakannan nousu ja korjausvelka

- Sote-kiinteistöjen tulevaisuus
- negatiivinen väestökehitys ja ikärakenne
- väestön huoltosuhde
- työvoimapula
- työttömien ikääntyminen ja terveydelliset haasteet
- yrittäjien ikääntyminen, sukupolvenvaihdokset
- moniongelmaisuuden kasaantuminen ja huono-osaisuuden periytyminen
- lapsiperheköyhyys
- yhden vanhemman perheet
- perheiden monet ongelmat: pelaaminen, päihteet, vanhemmuus hukassa
- kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrän lisääntyminen ja lastensuojeluilmoitusten määrän kasvu
- lasten ja nuorten elämäntavat: uni, syöminen, liikkumattomuus
- nuorten ylipainon kasvu
- toisen asteen opiskelumahdollisuudet omalla paikkakunnalla heikot
- nuorten vaikea tavoitettavuus-> syrjäytymisvaara
- huumeiden saatavuus lisääntynyt
- henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikoksien kasvu
- ikäihmisten lonkkamurtumien määrän kasvu

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VALTUUSTOKAUDELLE 2021 - 2025

Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset

Ylitornion kuntastrategia ja arvot kulkevat käsi kädessä. Ne voidaan tiivistää kolmeen sanaan: yrittävä, luotettava ja innostava. Ylitornio on yritysmyönteinen kunta. Yrittäjien toimintakykyä ja yrittäjyyttä tuetaan myös tulevaisuudessa. Kunta järjestää palveluja luotettavasti luvatussa ajassa ja luvatulla tavalla. Kunta tukee ja kannustaa kuntalaisia aktiivisesti osallistumaan harrastus- ja järjestötoimintaan sekä kunnallisdemokratiaan.

Hyvinvoinnin edistämistä tukevat ohjelmat ja suunnitelmat

- Ylitornion kuntastrategia Meän Väylä
- Ylitornion elinkeino-ohjelma
- Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma
- Sivistystoimen kehittämissuunnitelma
- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- Varhaiskasvatussuunnitelma
- Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma
- Kuntien terveydenhuollon palvelujen järjestämissuunnitelma vuosille 2018 – 2025

Painopistealue ja kehittämiskohde/kohteet

Painopistealue	Tavoitteet	Toimenpiteet	Vastuutaho	Arviointimittarit
Kunnan talous	Tasapainoisen kuntatalouden säilyttäminen	Menojen hillintä Ennakoiva päätöksenteko Kyky strategiaan valintoihin HYTE-kertoimien taloudellisten vaikutusten seuraaminen	Kunnan eri toimielimet ja johtoryhmä	Talouden tunnusluvut Sotkanetin indikaattorit
Ylitornion rooli hyvinvointialueen kehittämisessä	Kuntalaisille tärkeiden lähipalvelujen turvaaminen yhteistyössä aluevaltuuston edustajien kanssa.	Aktiivinen verkostoituminen ja kehittämistyön seuranta	Johtoryhmä	Kuntalaisten palaute Palveluiden laatu
Alueen elinvoima	Elinvoimainen Ylitornio	Tehokas elinvoimapolitiikka	Kunnanjohto ja yrityspalvelu	Elpo-kyselyn tulos
Tulevaisuuden uudistuksiin valmistautuminen ja ennakoiva päätöksenteko	Kunnan organisaatio ja asiantuntemus ovat valmiina 2024, kun TE-palvelut ja kotouttaminen päävastuu siirtyvät kuntiin	Koulutuksiin ja infotilaisuuksiin osallistuminen Säännöllinen yhteydenpito yli kuntarajojen	Johtoryhmä, toimielimet, TE-palvelut	Sotkanet-tilastot, kuntalaispalaute
Liikunta ja terveelliset elämäntavat kaikille kuntalaisille	Edistää kuntalaisten terveyttä kaikissa ikäluokissa ja osallistaa kuntalaisia Liikunnan palveluketjun kehittäminen	Luoda liikuntastrategia, osallistaa kuntalaisia ja perustaa poikkihallinnollinen työryhmä. Tehokas yhteistyö terveydenhuollon ja vapaa-	Kunnan eri hallintokunnat, koulut, hyvinvointialue, kolmas sektori Sivistystoimi, terveydenhuolto, hyvinvointialue, kolmas sektori	Sotkanetin tilastot Liikunnan Tea-viisari Sotkanetin tilastot

	Liikuntamahdollisuuksien lisääminen eri ikäisille kuntalaisille	aikatoimen kesken Liikuntakerhoja- ja ryhmiä eri ikäluokille Ulko- ja sisäliikuntapaikat pidetään kunnossa ja niissä on turvallista liikkua	Kunnan sivistystoimi ja tekninen toimi, kolmas sektori	Kuntalaispalautteet, Sotkanetin tilastot
Kuntalaisten hyvinvointi	Turvallinen arki ja ympäristö Perheiden ja nuorten hyvinvointi	Vaikuttavat palvelut, hyvä yhteistyö, kuntalaisten aktivointi Tehokas toimijoiden yhteistyö ja vuoropuhelu, perhekeskuksen perustaminen	Julkiset toimijat, kolmas sektori Kunnan eri hallintokunnat, hyvinvointialue, järjestöt, seurakunta	Kouluterveyskysely, Teaviisarit, Sotkanetin eri mittarit Sotkanetin tilastot
Ennakoiva turvallisuustyö	Edistää kuntalaisten arjen turvallisuutta	Ankkuri-toiminnan kehittäminen HSS- ja Marak-ohjelmien käyttöönotto lähivuosina kunnassa	Kunnan eri hallintokunnat yhteistyössä hyvinvointialueen eri toimijoiden ja Lapin poliisilaitoksen kanssa	Sotkanetin tilastot, Poliisin tilastot
Kuntaorganisaatio	Tehokas palveluiden järjestäminen ja tuottaminen Digitalisaation ja tiedottamisen kehittäminen Ammattitaitoinen ja hyvinvoiva henkilöstö	Organisaation aktiivinen kehittäminen henkilöstön työhyvinvoinnin edistämiseksi Poikkihallinnollisen työryhmän perustaminen (mukana henkilöstöä eri kunnan yksiköistä)	Kunnanvaltuusto, kunnanhallitus, lautakunnat, johtoryhmä, työnjohto, kunnan koko henkilöstö	Kunnan henkilöstökyselyt ja hyvinvointiraportit

OSA III VALTUUSTOKÄSITTELY

Kunnanhallitus
Kunnanvaltuusto